

TALLINNA TEHNIKAÜLIKOOL

Majandusteaduskond

Laura Sillamaa

**EESTI SUURETTEVÕTETE HOIAKUD ESG JA KESTLIKKUSE
ARUANDLUSE SUHTES**

Magistritöö

Õppekava TARM, peeriala majandusarvestus

Juhendaja: Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits, PhD

Tallinn 2023

Deklareerin, et olen koostanud lõputöö iseseisvalt ja olen viidanud kõikidele selle koostamisel kasutatud teiste autorite töödele, olulistele seisukohtadele ja andmetele, ning ei ole esitanud sama tööd varasemalt ainepunktide saamiseks.

Töö pikkuseks on 11 373 sõna sissejuhatusest kuni kokkuvõtte lõpuni.

Laura Sillamaa 09. mai 2023

SISUKORD

LÜHIKOKKUVÕTE	5
SISSEJUHATUS	6
1. ESG JA KESTLIKKUSE ARUANDLUSE TEOREETILINE KÄSITLUS	9
1.1. ESG ja kehtlikkuse aruandluse ülevaade ja selle seos Euroopa Liidu direktiividega.....	9
1.2. ESG ja kehtlikkuse aruandluse olulisus	16
1.2.1. Kriitika seoses ESG ja kehtlikkusaruandlusega.....	18
1.3. Eelnevad empiirilised uurimused	19
2. UURING EESTI SUURETTEVÕTETE HOIAKUTEST ESG JA KESTLIKKUSE ARUANDLUSE SUHTES	22
2.1. Metoodika ja valimi kirjeldus.....	22
2.2. Küsitluse tulemused.....	26
2.2.1. Vastajate ja ettevõtete taustinformatsioon.....	26
2.2.2. Eesti suurettevõtete hoiakud seoses ESG ja kehtlikkuse aruandlusega.....	30
2.3. Intervjuu ja tulemused	38
2.3.1. Ühiskondliku mõju raporti koostamise protsess ettevõttes	38
2.3.2. Ettevõtte hoiakud ESG ja kehtlikkuse aruandluse suhtes ning nõuanded selle koostamiseks.....	41
2.4. Järeldused	43
KOKKUVÕTE	47
SUMMARY	50
KASUTATUD ALLIKATE LOETELU	54
LISAD	58
Lisa 1. Kvantitatiivse uuringu küsimustik.....	58
Lisa 2. Kvalitatiivse uuringu küsimustik.....	61
Lisa 3. Intervjuu transkriptsioon.....	63
Lisa 4. Küsimuste 3, 25, 26 ja 27 vastused	64
Lisa 5. Küsimuste 1, 2, 21 ja 22 vastused	65
Lisa 6. Küsimuste 23 ja 24 vastused.....	66
Lisa 7. Hoiakutega seotud küsimuste K1, K2 ja K3 vastused.....	68
Lisa 8. Hoiakutega seotud küsimuste K4, K5, K6 ja K9 vastused	69
Lisa 9. Hoiakutega seotud küsimuste K7, K8 ja K10 vastused.....	70

Lisa 10. Hoiakutega seotud küsimuste K11 ja K12 vastused.....	71
Lisa 11. Hoiakutega seotud küsimuste K14 ja K15 vastused.....	72
Lisa 12. Hoiakutega seotud küsimuste K13, K16 ja K17 vastused.....	73
Lisa 13. Lihtlitsents	74

LÜHIKOKKUVÕTE

2023. aasta 5. jaanuaril jõustus CSRD direktiiv. See toob kaasa esmalt Euroopa Liidu suurtele ja börsil noteeritud ettevõtetele uued kohustused seoses kestlikkusteabe avalikustamisega. Direktiiv sätestab, et teave avalikustatakse edaspidi ettevõtte majandusaasta aruande tegevusaruandes. Kohustuste suurenemine võib tõenäoliselt tekitada nii negatiivseid kui ka positiivseid hoiakuid. Käesoleva magistritöö uurimiseesmärk on välja selgitada Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse koostamise ja esitamise suhtes.

Uurimisprobleemi lahendamiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes?
- Millised sammud on ettevõtjad astunud ESG ja kestlikkusaruande koostamise suunas?
- Millised on Telia Eesti ASi ajendid ESG ja kestlikkuse aruande vabatahtlikuks koostamiseks ja informatsiooni avalikustamiseks?

Autor annab ülevaate ESG ja kestlikkusaruande nõudest seoses CSRD direktiiviga, selle rakendusala ja olulisusest. Samuti uurib, millised on Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkusaruande koostamise suhtes ning milliseid tegevusi on nad selleks ette võtnud või plaanivad võtta. Viimasena annab ülevaate sarnast raportit koostava ettevõtte seisukohtadest.

Ettevõtjate hoiakud ESG ja kestlikkusaruandluse suhtes on peamiselt positiivsed. Enim erinevad hoiakud kestlikkusaruandega seotud halduskoormuse suurenemise ja selle auditeerimise suhtes. Sellest olenemata on enamik uuringus osalenud ettevõteteid astunud samme kestlikkusaruande koostamise suunas, loonud ESG juhi ametikoha, töögrupi, mõõtnud süsiniku jalajälge ja muud. Intervjuu käigus selgus, et valimisse kuulunud ettevõtte koostab raportit sidusrühmade harimiseks ja kaasamiseks. Kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu tulemused valdavalt ühtivad ning on seostatavad ka teoreetilise tagapõhjaga.

Võtmesõnad: ESG, kestlikkusaruandlus, CSRD

SISSEJUHATUS

Euroopa Liit on valmistanud ette direktiivi, mis kohustab kõiki liidu suurettevõtteid ja börsil noteeritud ettevõtteid esitama alates 2024. majandusaastast teavet oma ettevõtlustegevuse jätkusuutlikkuse, sotsiaalsete- ja keskkonnaalaste riskide ja võimaluste kohta. Direktiiv CSRD jõustus 5. jaanuaril 2023. aastal. (Corporate..., 2022) Seega peavad kriteeriumitele vastavad ettevõtted esitama kestlikkusaruande majandusaasta aruande osana tegevusaruandes (EL direktiiv 2022/2464 p 51). Direktiiv sätestab uutele nõuetele ülemineku astmeliselt ning mõjutab lisaks suurettevõtetele tulevikus ka keskmise- ja väikese suurusega ettevõtteid. See tähendab paljude Euroopa Liidu ettevõtete jaoks uusi kohustusi, millega varasem kokkupuude enamikel puudub. Kestlikkusaruandest saab majandusaasta aruande osa ning seega suureneb teataval määral ka ettevõtjate halduskoormus.

Magistritöö autor osales kuulajana 2022. aasta lõpul toimunud PwC aastakonverentsil, kus osalejate seas viidi läbi küsitlus ESG ja kestlikkuse aruandluse teemal. Autori arvutustest selgus, et 81% vastanutest ei koostanud sel ajal iga-aastaselt ESG aruannet, kuid 78% neist hakkab kohustus edaspidi rakenduma. See suurendab ettevõtjate kohustusi seoses majandusaasta aruande koostamisega ning tekitab tõenäoliselt nii negatiivseid kui ka positiivseid hoiakuid. Arvestades eeltoodut, on tegemist olulise, asja- ja ajakohase teemaga.

Magistritöö uurimiseesmärk on välja selgitada Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse koostamise ja esitamise suhtes.

Uurimisprobleemi lahendamiseks on püstitatud järgnevad uurimisküsimused:

- Millised on Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes?
- Millised samme on ettevõtjad astunud ESG ja kestlikkusaruande koostamise suunas?
- Millised on Telia Eesti ASi ajendid ESG ja kestlikkuse aruande vabatahtlikuks koostamiseks ja informatsiooni avalikustamiseks?

Uurimisküsimustele vastuse saamiseks on seatud järgmised uurimisülesanded:

- Anda ülevaade majandusaasta aruande osana koostatava ESG ja kestlikkuse aruande nõudest seoses CSRD direktiiviga, selle rakendusala ja olulisusest.
- Uurida, millised on kriteeriumitele vastavate Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruande koostamise suhtes ning milliseid tegevusi on nad aruande koostamiseks ette võtnud või plaanivad võtta.
- Viia läbi intervjuu ESG ja kestlikkuse aruannet juba eelnevalt vabatahtlikult koostava ettevõtte esindajaga ning anda ülevaade ettevõtte seisukohtadest.

Käesoleva magistritöö raames läbiviidud uuring aitab suurendada Eesti ettevõtete teadlikkust seoses CSRD direktiiviga kehtestatava ESG ja kestlikkuse aruande esitamise nõudega ning annab ettevõtjate seisukohtadele ka perspektiivi juba nimetatud aruannet vabatahtlikult koostava ettevõtte vaatest. Samuti võib autori hinnangul uuring peegeldada riigipoolse infojagamise kitsaskohti. Samal teemal uuringut ei ole Eestis varasemalt autorile teadaolevalt läbi viidud.

Magistritöös kasutatakse nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Kvantitatiivse uuringu tarbeks koostati küsimustik Google Forms keskkonnas, millele vastasid aruande koostamisega seotud Eesti suurettevõtete esindajad. Uuringule saadi vastused ettevõtete e-mailile saadetud küsitluse teel. Küsitlusega koguti andmeid, mis andsid magistritöö empiirilise osa koostamisele peamise informatsiooni. Kogutud andmeid analüüsiti sobivate kvantitatiivsete analüüsimeetoditega, kasutades Microsoft Exceli programmi ning seejärel tehti järeldused.

Küsitluse valimisse kuuluvad Eesti suurettevõtted eeldusel, et (ema)ettevõtte asub Eestis. See asjaolu on oluline vältimaks olukorda, kus Eesti mõistes suur (tütar)ettevõtte tegutseb siin, kuid emaettevõtte, kes esitab konsolideeritud aruandeid, muus riigis, kus seadustesse on juba sisse viidud ESG aruandluse esitamiskohustus. Lisaks jäeti valimist välja pangad ja krediitiasutused, sest nende tegevust reguleeritakse teistest ettevõtetest erinevalt ning nende kaasamisel muutunuks valim liialt laiapõhjaliseks.

Magistritöö kvalitatiivne uurimismeetod hõlmab poolstruktureeritud intervjuud ettevõtte Telia Eesti ASi ühiskondliku mõju raporti koostamist koordineeriva esindajaga. Telia Eesti AS kuulub kvalitatiivse uuringu valimisse, sest koostab ja avalikustab 2022. aasta detsembrikuu seisuga raportit vabatahtlikult, olenemata asjaolust, et sel perioodil ettevõtte jaoks kohustus selleks

puudus. Intervjuu eesmärk on toetada kvantitatiivse meetodiga kogutud andmete põhjal tehtud järeldusi ning anda magistritööle perspektiiv ESG aruandlust juba koostava ettevõtte vaatest.

Magistritöö koosneb kahest peatükist, mis on jagatud alapeatükkideks ja alapunktideks. Esimene peatükk annab ülevaate Euroopa Liidu direktiivi 2022/2464 ehk CSRD kujunemisest ja olemusest. Peatükk on jagatud kolmeks alapeatükiks, millest esimene kirjeldab direktiivi kujunemist ning selle olemust, teine annab ülevaate kestlikkusaruande olulisusest ning sellega seoses esile kerkinud kriitikast. Viimane koondab varasemalt kestlikkusaruandluse teemal läbiviidud uuringud ning nende peamised uuringutulemused.

Teine peatükk kirjeldab läbiviidud uuringut Eesti suurettevõtete hoiakutest ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes. Peatükk on jagatud neljaks alapeatükiks. Esimene alapeatükk selgitab uuringus kasutatud metoodikat ning valimit, teises analüüsitakse küsitluse teel saadud informatsiooni ja esitatakse saadud tulemusi, kolmas alapeatükk sisaldab kvalitatiivse uuringu ehk poolstruktureeritud intervjuu tulemusi ning neljandas alapeatükis tehakse uuringust saadud informatsiooni põhjal järeldused.

Magistritöö kvantitatiivse osa uuringu küsimustikule kogunes ettevõtete e-posti aadressile edastatud ankeetidele 14 vastust. Autor tõdeb, et kuigi valim kujunes algselt piisavalt suureks, kogunes küsitluse vastuseid oodatust oluliselt vähem. Protsentuaalselt kogunes vastuseid 10,6% esialgselt valimist. Seega koostas autor analüüsi küsitluse teel saadud andmetele tuginedes.

Autor avaldab erilist tänu magistritöö juhendajale Natalie Aleksandra Gurvitš-Suitsule toetuse, abi ja nõu eest, Telia Eesti ASi esindajale avatud intervjuu ja sellele pühendatud aja eest ning ettevõtete esindajatele küsitluse vastuste edastamise eest.

1. ESG JA KESTLIKKUSE ARUANDLUSE TEOREETILINE KÄSITLUS

Käesolev peatükk koosneb kolmest alapeatükist, millest esimene annab ülevaate kehtivast kestlikkusaruandlusest, sellega seotud standarditest ja Euroopa Liidu direktiivide 2022/2464 ehk CSRD (inglise keeles *Corporate Sustainability Reporting Directive*) ning 2013/34/EL ehk NFRD (inglise keeles *Non-Financial Reporting Directive*) olemusest. Järgnev alapeatükk kirjeldab direktiivide olulisust ning annab lugejale ülevaate selle vajalikkusest ning kasust ettevõtetele. Peatüki viimane alapeatükk koondab varasemalt kestlikkusaruandluse teemal läbiviidud uuringud ning nende peamised uuringutulemused. Esimese peatüki koostamise aluseks on Euroopa Liidu suunised, selleletemalised teadusartiklid ja -uuringud ning muud asjakohased allikad.

1.1. ESG ja kestlikkuse aruandluse ülevaade ja selle seos Euroopa Liidu direktiividega

Üha rohkem globaliseeruv maailmas tuleb riikidel, ettevõtetele ja indiviididel tegeleda kliimamuutuste probleemiga. Kliimamuutustel võib olla suurim oht pikaajalisele jätkusuutlikule finantsstabiilsusele, mis mõjutab otseselt iga eluvaldkonda. (Beerbaum, 2021, viidatud Puaschunder, 2017) Seetõttu on oluline võtta kasutusele ülemaailmsed jätkusuutlikud, kestlikud ja säästvat arengut soosivad meetmed, mis pidurdaksid kliimasoojenemise hoogustunud tempot ning vähendaksid ohtu edasisele elukvaliteedile maailmas.

Jätkusuutlikkust ehk kestlikkust saab defineerida ettevõtluse kontekstis kui äristrateegiaid ja tegevusi, mis on kooskõlas ettevõtte ja sidusrühmade praeguste vajadustega, samal ajal kaitses, säilitades ja suurendades ühiskonna tulevikus vajaminevaid inim- ja loodusressursse (Siew, 2015, viidatud IISD, 1992, lk 181). Säästva arengu mõistet defineeriti Maailma Keskkonna- ja Arengukomisjoni avaldatud aruandes „Meie ühine tulevik“ (nimetatud ka Brundtlandi aruandeks) juba 1987. aastal kui „arengut, mis vastab praegustele vajadustele, ilma et see kahjustaks tulevaste põlvkondade võimet rahuldada oma vajadusi.“ (Ruggerio, 2021, viidatud WCED, 1987, lk 3). Ühendatud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) (2015, lk 2-3) määras 2015. aastal 17 säästva arengu eesmärki (SDG), mis on plaanitud realiseeruma aastaks 2030 ning milleni jõudmise järel oleks maailm vaba vaesusest, näljast ja puudustest, inimesed elavad õnnelikult ning arenevad kooskõlas loodusega. „Säästev areng tähendab, et vaesuse kaotamine mis tahes kujul ja mõõtmetes, võitlemine riikidesisese ja -vahelise ebavõrdsusega, planeedi säilitamine, jätkusuutliku, kaasava ja

säästva majanduskasvu tagamine ning sotsiaalse kaasamise toetamine on omavahel seotud ja üksteisest sõltuvad eesmärgid.“ (ÜRO, 2015, lk 4).

Antud kontekstis oluline mõiste ESG (inglise keeles *environmental, social and governance*) ehk keskkonna-, sotsiaal- ja ettevõtte juhtimine, mis võeti kasutusele juba 2005. aastal ning on peale 2019. aastat üha populaarsust kogunud (Pérez *et al.*, 2022). ESG mudeli komponendid on järgmised (*Ibid.*):

- „Keskkonnajuhtimine, mis käsitleb mõju füüsilisele keskkonnale ning ettevõtte ja selle tarnijate/partnerite riske, mis tulenevad kliimasündmustest.“;
- „Sotsiaalne juhtimine, mis käsitleb sotsiaalset mõju ja sellega seotud riske, mis tulenevad ühiskondlikest tegevustest, töötajatest, klientidest ja kogukondadest, kus ta tegutseb.“;
- „Ettevõtte juhtimine, mis hindab otsuste tegemise ajastust ja kvaliteeti, juhtimisstruktuuri ning õiguste ja kohustuste jaotust erinevate sidusrühmade vahel, et avaldada positiivset ühiskondlikku mõju ja vähendada riske.“

Ettevõtte kestlikkus ja jätkusuutlikkus on osa ESG kontseptsioonist, kuid nende sisu on siiski erinev. Jätkusuutlikkust on võimalik mõõta aga konkreetsete mõõdikutega, milleks on ettevõtte tekitatud süsiniku jalajälg, tarbitud energia, tarbitud, säästetud või raisatud vesi. Samas hõlmab jätkusuutlikkus ka personaliga seotud küsimusi, näiteks töökohtade loomine või sotsiaalse kaasatuse edendamine. (The difference..., 2022) „ESG vaatleb, kuidas maailm mõjutab ettevõtet või investeringut, samas kui jätkusuutlikkus keskendub sellele, kuidas ettevõtte (või investering) mõjutab maailma.“ (Courtnell, 2022). Mõisteid on siinkohal oluline selgitada, et erinevus ESG ja kestlikkusaruande vahel oleks selgem.

Euroopa Komisjon defineerib ettevõtte sotsiaalset vastutust järgmiselt: „Kontseptsioon, mille kohaselt ettevõtja integreerib sotsiaalsed- ja keskkonnaprobleemid enda äritegevusse ja suhtlusesse sidusrühmadega.“ (Dilling, 2010, viidatud Euroopa Nõukogu ja Majandus- ja Sotsiaalkomitee, 2006, lk 20). Euroopa Liit seadis 2019. aastal loodud roheleppega eesmärgi muuta liit 2050. aastaks kliimaneutraalseks, tagades sellega ressursitõhusa ja konkurentsivõimelise majandusega ühiskonna (EL direktiiv 2022/2464). Roheleppe eesmärgi saavutamine hõlmab kliima-, energia-, keskkonna-, tööstuslikke-, majanduslikke- ja sotsiaalseid aspekte ning olulisel kohal on kõikehõlmava poliitilise raamistiku olemasolu (Claeys *et al.*, 2019, lk 2). Esimene oluline verstapost on Euroopa Liidu jaoks 2030. aasta, mis ajaks peab olema suunatud elurikkus taastumise teele (EL direktiiv 2022/2464).

Euroopa roheline kokkuleppe mõte on tagada ühiskonnale järgmised eelised (Euroopa Roheline..., 2022):

- „värske õhk, puhas vesi, heas seisundis muld ja elurikkus“;
- „renoveeritud ja energiatõhusad hooned“;
- „tervislik ja taskukohane toit“;
- „rohkem ühistranspordi kasutamist“;
- „puhtam energia ja tippasemel keskkonnahoidlik tehnoloogiline innovatsioon“;
- „kauem kestvad tooted, mida saab parandada, ringlusse võtta ja korduskasutada“;
- „tulevikukindlad töökohad ja üleminekuks vajalike oskuste koolitus“
- „ülemaailmselt konkurentsivõimeline ja vastupanuvõimeline tööstus“.

Eesmärkideni jõudmisel Euroopa Liidus on oluline osa CSRD direktiivil ning sellega kehtestatud ESG ja kestlikkuse aruandluse esitamise kohustusel. Samuti ka varasemalt kasutusel olnud NFRD direktiivil. Suunised loovad ühtsed liidusisesed nõuded, et tagada mittefinantsteabe esitamisega ettevõtete võrreldavus ja läbipaistvus. Infotarbijate nõudlus kestlikkusaruande järele on järjepidevalt kasvamas. Sellise informatsiooni esitamine ei ole seotud ainult ettevõtte hea mainega, vaid on oluline ka usalduse tekitamiseks ja hoidmiseks kõigi sidusrühmadega (Cahyandito, 2007).

Mittefinantsaruandluse direktiiv võeti Euroopa Liidus vastu 22. oktoobril 2014. aastal ning on tuntud ka kui NFRD (inglise keeles *Non-financial reporting directive*) direktiiv. Ettevõtjatelt oodati infot, kuidas nende positsioon, areng ja tulemused sõltuvad kestlikkusega seotud probleemidest ning milline on ettevõtte tegevuse mõju inimestele ja keskkonnale. (Euroopa Komisjon, 2021) Eelkõige oli direktiiv kohaldatud suurte avaliku huvi üksuste suhtes (Bossut *et al.*, 2021). Mittefinantsteabe avalikustamise kohustus rakendus ettevõtetele, kes vastasid järgnevatele kriteeriumitele: töötajate arv üle 500 või kontserni emaettevõtjad, kelle töötajate arv konsolideeritult on keskmiselt üle 500. Kohaldumisaslasse kuuluvad ettevõtted pidid oma esimese mittefinantsteabe aruande esitama 2017. majandusaasta kohta ning see rakendus ligikaudu 11 700 ettevõtjale. Edasistel aastatel on lisaks koostatud ametlikke juhiseid, et oleks üheselt ja liiduüleselt mõistetav, mida ettevõtjatelt oodatakse. (Euroopa Komisjon, 2021)

NFRD direktiiv jättis ettevõtjale valikuvõimaluse kohaldada suunist enda jaoks sobivamaks ning riikidele võimaluse rakendusala laiendada (Björklund, 2020). Siseriiklikult on teinud erisuse näiteks Rootsi, kus rakendati NFRD direktiivi kõikidele ettevõtetele, mille töötajate arv ületab 250

töötajat. Kreeka näitel vastavad kriteeriumitele ettevõtted, mille bilansimaht ületab 350 000 eurot või käive 700 000 eurot ning ettevõttes töötab üle 10 töötaja. (Bossut *et al.*, 2021, lk 3) Ettevõtjatel lubati esitada mittefinantsteavet vastavalt etteantud vormile, kuid formaati võis korrigeerida ka vastavalt enda soovile. Samuti ei piiritletud konkreetselt ootusi informatsioonile, vaid lasti ettevõtjatel otsustada, milline teave on nende jaoks oluline ning milline mitte. (Björklund, 2020) Seega rakendasid riigid ja ettevõtted direktiivi erinevalt, kasutades neile võimaldatud otsustusvabadust ja valikuvõimalust.

2021. aasta aprillis võttis Euroopa Komisjon vastu ettevõtete jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi (CSRD) ettepaneku [direktiiv jõustus 2023. aasta 5. jaanuaril]. Sellega sooviti muuta varasema NFRD direktiivi rakendusala ning kaasata aruandluskohustusse kõik liidu suurettevõtted ja börsil noteeritud ettevõtted. (Euroopa Komisjon, 2021) CSRD direktiiv asendab varasemat NFRD direktiivi ning selles rakendatakse kahekordse olulisuse põhimõtet, mis tähendab, et ettevõtted esitavad andmed selle kohta, kuidas kestlikkus ja jätkusuutlikkus mõjutavad ettevõtet ja ka seda, kuidas ettevõtte mõjutab ühiskonda (Bancilhon, 2021).

Euroopa Liidus tähendab CSRD direktiivi jõustumine uue kohustuse rakendumist varasema 11 000 asemel 50 000 suurettevõttele, mille suhtes kohaldatakse Euroopa Liidu liikmesriigi õigust, mis on asutatud Euroopa Liidus või ettevõttele mis on liidu börsil noteeritud. (Bossut *et al.*, 2021; Bancilhon, 2021) Direktiivi kohaldusalast jäävad välja vaid mikroettevõtted (Stehl *et al.*, 2022). CSRD direktiivi jõustumine parandab NFRD direktiivi kohaldumisalaga tekkinud murekohti, kus ettevõtted, mis tekitavad oma tegevusega suurel hulgal kasvuhoonegaase, jäid aruandluskohustuse piiridest välja (Bossut *et al.*, 2021).

Esimesed aruanded esitatakse CSRD direktiiviga kooskõlas järgneva plaani järgi (Stehl *et al.*, 2022):

- Ettevõtted, kes rakendasid varasemalt NFRD direktiivi, esitavad kestlikkusaruande uue suunisega kooskõlas alates majandusaastast, mis algab 1. jaanuarist 2024 või hiljem.
- Suurettevõtted, kes varasemalt NFRD kohaldusalasse ei kuulunud, esitavad kestlikkusaruande uue suunisega kooskõlas alates majandusaastast, mis algab 1. jaanuarist 2025 või hiljem.
- Väike- ja keskmise suurusega ettevõtted, kes on börsil noteeritud, esitavad uue suunisega kooskõlas kestlikkusaruande alates majandusaastast, mis algab 1. jaanuarist 2026 või hiljem.

Seejuures määratletakse suurettevõtjaid direktiivis 2013/34/EL järgmiste kriteeriumite järgi: bilansimaht, netokäive ja keskmine töötajate arv majandusaasta jooksul. Selleks, et kvalifitseeruda suurettevõtjana, peab olema ületatud vähemalt kaks järgnevatest kriteeriumitest: ettevõtte keskmine töötajate arv majandusaasta jooksul 250, bilansimaht 20 000 000 eurot, netokäive 40 000 000 eurot. (EL direktiiv 2013/34/EL) Eestis defineerib raamatupidamise seadus samade näitajate alusel nii keskmise suurusega ettevõtjaid kui ka suurettevõtjaid, erisusega, et keskmise suurusega ettevõtjal on ületatud üks ning suurettevõtjal vähemalt kaks tingimust (RPS § 3 lg 15, 16).

NFRD ja CSRD direktiivi rakendusala võrdlus on toodud tabelis 1, kus on kirjeldatud direktiivide reguleerimisala määratlus ning ettevõtete arv, kellele kohustus Euroopa Liidus rakendub.

Tabel 1. NFRD ja CSRD direktiivi rakendusala võrdlus

	NFRD	CSRD
Reguleerimisala määratlus	Ettevõtted, mis vastavad kõigile alltoodud kriteeriumitele: 1. Suurettevõtted direktiivi 2013/34/EL määratluse järgi 2. Töötajate arv vähemalt 500 3. Tegutseb reguleeritud turul	Ettevõtted, mis vastavad ühele alltoodud kriteeriumist: 1. Suurettevõtted direktiivi 2013/34/EL määratluse järgi 2. Tegutseb reguleeritud turul (välja arvatud mikroettevõtted)
Ettevõtete arv (tk)	11 000	50 000

Allikas: Bossut *et al.* (2021, 12)

Märkused:

1. Euroopa Komisjoni (2021) andmetel kuulus NFRD direktiivi rakenduslasse 11 700 ettevõtet

Alltoodud tabel 2 annab valitud sektorite näitel ülevaate direktiivide rakendusala kohta. Tabelisse on koondatud Euroopa Liidus tegutsevad ettevõtted, nende käive ja töötajate arv. Protsentuaalsed näitajad kajastavad panust sektori summeeritud näitajatesse ning kirjeldavad valitud sektorite näitel hästi, milline oli varasemalt NFRD direktiivi rakendusala (miinimumnõuete kohaselt) ning miks on oluline CSRD direktiiviga kohaldusala laiendada. Viimane annab suurema kasu Euroopa Liidu eesmärkidele kestlikkusteemadel ning kaasab suuremal hulgal ettevõtteid, kelle aruandlus on antud kontekstis väga oluline.

Tabel 2. NFRD ja CSRD direktiivi rakendusala võrdlus valitud sektorite lõikes ja ettevõtete panus majandustegevusse

	ettevõtteid sektoris kokku, tk	NFRD rakendusala			CSRD rakendusala		
		ettevõtteid, tk	käive, %	töötajaid, %	ettevõtteid, tk	käive, %	töötajaid, %
Elekter	72 517	22	20,0%	44,0%	1 757	88,7%	84,7%
Põllukultuurid ja loomad	212 129	3	1,1%	0,7%	402	32,8%	13,1%
Maismaa-transport	308 416	8	0,8%	0,7%	1 217	45,5%	30,9%
Mittemetallilised mineraalid	39 355	17	14,2%	9,3%	857	66,1%	47,3%
Põhimaterjalid	9 944	18	17,8%	24,6%	950	82,8%	80,8%
Tööstuslike gaaside tootmine	543	1	5,6%	12,2%	80	88,5%	78,5%
Ehitus	320 171	16	3,3%	1,5%	930	13,5%	5,3%

Allikas: Bossut *et al.* (2021, 5) viidatud Bureau van Dijk (2019)

CSRD direktiivi kohaselt on kestlikkusaruande peamised kasutajad investorid ja kodanikuühiskonna osalejad, kellest esimeste jaoks on oluline mõista investeringut tehes kestlikkusega seotud riske, mõju inimestele ja keskkonnale. Kodanikuühiskonna osalejate jaoks aga on oluline aspekt ettevõtete vastutus inimeste ja keskkonna eest. Kasusaajateks võivad olla ka äripartnerid või poliitikud, kes saavad tuginedes kestlikkusaruandele teha vastavasisulisi otsuseid nii oma otsuste kui ka poliitika kujundamisel. (EL direktiiv 2022/2464) Kestlikkusteabe avalikustamine tugevdab suhteid investorite ja teiste sidusrühmadega (Desai, 2022, lk 893).

Infotarbijate kindlustunde tagamiseks laiendatakse kestlikkusaruandele ka auditeerimiskohustus (Euroopa Komisjon, 2021). Seega on sõltumatu isiku kinnitus kohustuslik tagades sellega infotarbijatele piiratud kindluse (Bancilhon, 2021). Teabe esitamisel on oluline, et teave oleks digitaalses vormingus, masinloetav, leitav ja võrreldav. See on eelkõige oluline, et teavet oleks võimalik tõhusalt kasutada ning hoida kokku kõikide osapoolte kulusid. (EL direktiiv 2022/2464) „Kestlikkusaruanne on ühenduslülili finants- ja mittefinantsteabe vahel ning on sobivaim vahend ettevõtte sise- ja väliskommunikatsiooni parandamiseks keskkonnaalaste, sotsiaalsete ja eetiliste elementide osas, mida varem oli keeruline tuvastada.“ (Benvenuto *et al.* 2023, lk 12).

CSRD direktiivi jõustumisel on juba varasemalt teataval osal ettevõtetest kestlikkusteabe esitamise kohustus olnud NFRD direktiivi kohaselt. Seega võetakse CSRD direktiivis arvesse asjaolu, et olemasolevad kestlikkusaruandluse ja raamatupidamisarvestuse standardid ja raamistikud oleksid sobivad ka edaspidi. Sellega püütakse minimeerida häiringuid ettevõtjate

jaoks, kes juba vastavasisulisi aruandeid esitavad. Standardite peamine eesmärk on, et ettevõtjad esitaksid piisavat teavet, mis vastab kasutajate vajadustele ja ei tekita aruannet koostavale ettevõtjale ebaproportsionaalseid kulusid ning koormust. (EL direktiiv 2022/2464)

Kestlikkusaruandluse jaoks on maailmas loodud mitmeid standardeid, mis on ka Euroopa Liidus aktsepteeritavad. GRI ehk globaalne aruandlusalgatus (inglise keeles *Global Reporting Initiative*) on raamistik, mis on välja töötanud jätkusuutlikkuse aruandlusstandardid, mille mõte on suunata ettevõtteid avaldama informatsiooni oma äritegevuse mõjust majandusele, inimestele ja keskkonnale. Standardeid on lubatud kasutada kõikidel ettevõtetel, selleks ei pea vastama kriteeriumitele, küll aga peab organisatsioon standardeid kasutades järgima standardis seatud nõudeid. Juba 2007. aastal kasutas 20% Ameerika Ühendriikide Fortune 500 nimekirja kuulunud ettevõtet GRI standardeid, et esitada vastavasisulisi aruandeid. (Dilling, 2010, viidatud UPHAM, 2007, lk 20) Hilisem 2008 aasta uuring näitas GRI standardite kasutamises märgatavat tõusu. Seejuures ligi 80% ülemaailmsetest ettevõtetest esitas jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni (*Ibid*, viidatud KPMG, 2008, lk 20). GRI standardid on koostatud kolmes osas: üldised-, sektori- ja teemastandardid. Ettevõtte saab standardeid kasutades avalikustada informatsiooni nii investoritele, sidusrühmadele kui ka iseenda tarbeks. (Global Reporting Initiative, 2022) Uuringutest on leitud, et GRI standarditest lähtuvalt esitatud kestlikkusaruannetes toodud andmetele tuginedes saab teha ettevõtte jätkusuutlikkuse kohta edasisi analüüsi ning arvutada mõõdikuid (Ibáñez-Forés, *et al.*, 2022, lk 1).

Ülemaailmsed standardid SASB (inglise keeles *Sustainability Accounting Standards Board*) on loodud kasutamiseks organisatsioonidele esitamaks jätkusuutlikkusega seotud informatsiooni ettevõtte tegevusega kaasnevate riskide ja võimaluste kohta. Alates 2022. aasta augustikuust vastutab SASB standardite eest IFRS Foundation, kes on ka üldtunnustatud rahvusvaheliste raamatupidamisstandardite looja. Ettevõtte saab leida sobiva standardi vastavalt enda tööstusharule 77 tööstusharu hulgast. SASB raamistik on tunnustatud ka investorite poolt. (SASB, 2022)

Lisaks on CSRD nõudmised kooskõlas ka raamistikega, mis on koostatud järgnevate organisatsioonide poolt: rahvusvaheline integreeritud aruandluse nõukogu, Rahvusvaheliste Raamatupidamisstandardite Nõukogu, kliimaga seotud finantsteabe avaldamise töörühm, CO₂-heite avalikustamise standardite nõukogu ja CDP (EL direktiiv 2022/2464).

Kokkuvõttes suurendab CSRD direktiivi jõustumine oluliselt varasema NFRD direktiivi rakendusala ning toob paljudele ettevõtetele uued kohustused. Paljude ettevõtete jaoks rakenduvad uued nõuded juba alates 2024. majandusaastast. Aruandluse hõlpsamaks koostamiseks on loodud mitmeid rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid, mida ettevõtted saavad kasutada, sest standardid on kooskõlas CSRD direktiiviga ja on kättesaadavad kõikidele Euroopa Liidu ettevõtetele.

1.2. ESG ja kestlikkuse aruandluse olulisus

On väidetud, et Ukraina sõja tõttu tekkinud geopoliitiliste, majanduslike ja ühiskondlike mõjude tõttu on ESG kontseptsioon saavutanud oma haripunkti ning on olulisem kui kunagi varem (Pérez *et al.*, 2022). Mittefinantsteabe avalikustamine majandusaasta aruandes annab infotarbijale ülevaate ettevõtja arengust ja tulemustest, selgitab keskkonna ja töötajatega seotud küsimusi (EL direktiiv 2013/34/EL). Seega keskkonnas, kus väheneb infotarbijate usaldus ettevõtete tegevuse vastu ning samal ajal suureneb avalikkuse ootus ettevõtjate rollile ühiskonnas, on kestlikkusaruandluse esitamine organisatsioonide jaoks võtmetähtsusega (Dilling, 2010, lk 20). On rõhutatud, et kestlikkusalane teave peaks olema sama oluline kui finantsteave ning on otseselt ka finantsteemadega seotud (Bancilhon, 2021).

Sellise teabe järele suurenes vajadus märkimisväärselt juba NFRD direktiivi jõustumise järel 2014. aastal, kuid sellega ei saavutatud piisavat jätkusuutlikkuse aruandluse taset (Bossut *et al.*, 2021). Olenemata suurenenud vajadusest mittefinantsteabe järele, edastas 2019. aastal Euroopa Liidus vaid 20% 80st valimisse kuulunud börsil noteeritud ettevõtetest enda majandusaasta aruande osana kliimamuutuste poliitika jaotise, 80% neist avalikustas ettevõtte poolt toodetud aastase kasvuhoonegaaside koguse ning vaid 40% seadsid tegevuse jätkamisel eesmärgid mõõdetud koguste vähendamiseks (Juergens & Erdmann, 2020, lk 7). Seega on põhjendatud Euroopa Liidu vajadus liikuda CSRD direktiivi suunas, millega püütakse parandada mittefinantsteabe kättesaadavust ja läbipaistvust. Sellise info olemasolu aitab lahendada olulisel määral turu puudujääke nagu senine teabe asümmeetria ja läbipaistmatus (Bossut *et al.*, 2021).

Ettevõtted on hakanud vabatahtlikult avalikustama ESG aruandeid ja sellega seonduvat informatsiooni. Viimastel aastatel on märgatud kestlikkusaruande esitamise sagenemist ettevõtete seas, kes suhtlevad rohkem sidusrühmadega (Imperiale *et al.* 2023, lk 6). See annab investoritele

võimaluse teadvustada konkreetsetesse ettevõttesse investeerimisega seotud riske. Samuti annab aimu, millised on ettevõtte tulevikuväljavaated. Institutsionaalsed investorid usuvad, et mittefinantsteabe avalikustamine aitab säilitada ettevõtete edu ja elujõudu. (U.S. Chamber of Commerce Foundation, 2018, lk 6) Uuringud on näidanud, et investeringud jätkusuutlikesse fondidesse on aastatel 2018–2022 kasvanud oluliselt olenemata sellest, et üldine investeringute maht kahaneb (Pérez *et al.*, 2022). See omakorda loob ettevõtte jaoks eelise pikaajalise kapitali kaasamisel ning võib luua ka paremad finantseerimistingimused (Cahyandito, 2007). Küll aga on tõestatud, et ettevõtted, kellel juba on kõrgem finantsvõimenduse tase, ei panusta jätkusuutlikkuse info avaldamisesse aega ja ressursse, sest nende jaoks ei ole uute investeringute kaasamine oluline. Samas kui finantsvõimenduse tase on madal, teeb ettevõtte seda suurema tõenäosusega, et köita investorite tähelepanu ja seeläbi uusi investeringuid kaasata. (Doktoralina *et al.*, 2018) Seega võib mittefinantsteabe avalikustamine muuta ettevõtteid investorite silmis oluliselt atraktiivsemaks. Eeldusel, et ettevõtte jaoks on võtmetähtsusega pikaajaliselt kapitali kaasamine, on kasulik esitada mittefinantsteavet. See laiendab oluliselt potentsiaalsete investorite hulka.

Lisaks investoritele on jätkusuutlikkuse aruande eeliseks ka ettevõttesisese teadlikkuse tõstmine. Aruande koostamine on ettevõtte jaoks õppeprotsess, mille käigus kaardistatakse kõik vajalikud protsessid. Seeläbi parandatakse ettevõtte juhtimist ja tõstetakse töötajate teadlikkust. Teadlikud töötajad on aga rohkem motiveeritud. (Cahyandito, 2007) Uuringud viitavad, et jätkusuutlikkuse aruandlus toob ettevõttele kaasa finantstulemuste parenemise, umbes 70% uuringutest näitas positiivset seost finantstulemuste ja ettevõtete sotsiaalse vastutuse vahel (Dilling, 2010, viidatud Dilling, 2009). Jätkusuutlikkuse aruannete esitamine paneb ettevõtjad olukorda, kus oma tegevus ja juhtimine kaardistatakse põhjalikult. See loob võimaluse vaadata kriitiliselt üle oma senised protsessid, et neid vajadusel muuta ettevõttele ja ühiskonnale soodsas suunas.

Üle maailma on loodud reitinguettevõtteid, kes seavad ettevõtteid pingeritta just ESG näitajate alusel. See annab investoritele ja ka teistele infotarbijatele koondülevaate firma individuaalsetest tulemustest ning võrdluse teiste sarnasel tegevusalal tegutsevate ettevõtetega. (U.S. Chamber of Commerce Foundation, 2018, lk 22) Kestlikkusaruande koostamine näitab välisele infotarbijale, et ettevõtte järgib eeskirju, seeläbi paraneb ettevõtte maine. Üha enam muutub maailmas tähtsamaks loodusega kooskõlas tegutsemine ning kestlikkusaruande olemasolu võib mõjutada olulisel määral tarbija otsust toodet või teenust osta. (Cahyandito, 2007) Seejuures on vajalik aruandluskohustuse olemasolu, see suurendab teabe kättesaadavust rohkem kui vabatahtlik

esitamine ning regulatiivsed nõuded tõstavad olulisel määral aruandluse kvaliteeti (Bossut *et al.*, 2021, viidatud Bingler, *et al.*, 2021 & Habek, Wolniak, 2016, lk 3).

Eeltoodud asjaolud soosivad ettevõtteid jätkusuutlikkusega seonduvat teavet avalikustama. Olenemata jõustunud CSRD direktiiviga, mis laiendab oluliselt varasema NFRD direktiivi rakendusala, kaasnevast kestlikkusteabe avalikustamise kohustusest, saavad ettevõtted järsult uuele kohustusele üleminekut hõlbustada selleks varem valmistudes. Kestlikkusest saab maailmas ja ühiskonnas üha olulisem teema ning vajadus sellega seonduva teabe järele on suurenemas. Ettevõtete mittefinantsteabe avalikustamine köidab avalikkuse huvi üha enam ning sellest võivad sõltuda ettevõtte finantstulemused ning maine nii investorite, klientide, töötajate kui ka koostööpartnerite seas.

1.2.1. Kriitika seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega

CSRD direktiiv toob väga suurele hulgale liidu ettevõtetele uue lisakohustuse. Olenemata Euroopa Liidu eesmärgist tekitada ettevõtjatele võimalikult vähe halduskoormust, on tõenäoline, et ettevõtjad, kes varasemalt kestlikkusaruannet esitanud ei ole, võivad olla uute nõuete vastu kriitiliselt meelestatud. Samuti oli ka varasemate kestlikkusteabe avalikustamisega seotud nõuetega. Enamik uuringuid on koostatud just NFRD direktiiviga seoses, kuid kriitika võib olla CSRD direktiiviga seoses sarnane.

Mittefinantsaruandluse ehk NFRD direktiivil oli mitmeid puuduseid, millega seoses kerkis esile kriitikat. Esmalt saab välja tuua direktiivi rakendamise vabatahtlikkuse ja teabe osas liigse valikuvabaduse. Ettevõtjad pidid ise hindama, milline teave on vajalik ja asjakohane. Seejuures ei olnud täpsustatud, millised on aruandesse lisatava informatsiooni miinimumnõuded. See tekitas olukorra, kus iga aruanne oli otseselt seotud ettevõtja subjektiivse hinnanguga ning tekitas sidusrühmades rahulolematust. Seega ettevõtja justkui on ebapiisava teabe avalikustamisega nõude täitnud, kuid riigil puudub õigus sanktsioone rakendada. (Björklund, 2020) Samuti on leitud, et sidusrühmad võivad seada kahtluse alla ka vabatahtlikult esitatava kestlikkusteabe usaldusväarsuse (Stutz *et al.*, 2022, viidatud Hsueh, 2018, lk 13).

Ettevõtted, kes varasemalt kestlikkusaruannet esitanud ei ole, vajavad aega kohanemiseks ja lisaks sellele selgeid suuniseid. Teabe avalikustamine põhimõtete järgi tekitab ettevõtjatele liialt teadmatust. (*Ibid.*) Reeglitel põhineval teabe avalikustamisel on eeliseid, kuid see loob suurema

töenäosusega ettevõtjate poolt reeglitest kõrvalehiilimise (Beerbaum, 2021, viidatud Healy & Palepu, 2003).

Eesti Kaubandus-Tööstuskoda edastas 2. veebruaril 2023. aastal rahandusministeeriumile arvamuse CSRD direktiivi teemal. Leiti, et standardid kasvatavad suurettevõtete halduskoormust ning kohalikel ettevõtetel võib olla sellega keeruline kohaneda. Andmete edastamisega on otseselt seotud ka väiksemad ettevõtted, kes kuuluvad tarneahelasse ning kelle halduskoormus võib suureneda oluliselt rohkem. Lisaks toovad muudatused kaasa ettevõtetele rahalise kulu, mis võib osutuda märkimisväärseks. Ettevõtted ootavad riigipoolset tuge direktiiviga kohanemisel. (Eesti Kaubandus-Tööstuskoda, 2023)

Seetõttu on ka Euroopa Liit loonud CSRD direktiivile sujuva ülemineku plaani, mida alapeatükis 1.1. käsitleti. Küll aga on mõistetav, et ettevõtetele ei seata kindlaid piire ja reegleid, vaid luuakse kohustus avalikustada ettevõtte jaoks oluline ja asjakohane teave. Rangemad reeglid võivad tekitada veelgi rohkem rahulolematust, sest ettevõtted ja nende protsessid on valdkonna-, sektori- ja ettevõttespetsiifilised. Negatiivsete hoiakute leevendamiseks oleks riigil mõistlik pakkuda ettevõtjatele tuge ja infot.

1.3. Eelnevad empiirilised uurimused

ESG ja kestlikkuse aruandluse teemal on kirjutatud asjakohaseid teadusartikleid ning viidud läbi ka vastavasisulisi uuringuid. Magistritöö koostamise hetkel Eesti suurettevõtjate hoiakuid ning valmisolekut ESG ja kestlikkuse aruandluse koostamiseks sel teemal uuritud ei olnud.

Seoses NFRD direktiiviga on koostatud uuring, mis annab hea ülevaate selle olemusest, eesmärgist ning ka direktiiviga seoses esile kerkinud kriitikast (Björklund, 2020). Sama teemat on käsitletud ka Aalto Ülikooli 2021. aasta uuringus, milles selgitati kestlikkusaruandluse ajalugu, hetkeseisu ning võimalikke riske. Autor kirjeldab ka põhjalikult jätkusuutlikkuse valdkonna regulatiivseid algatusi, sisaldades ülevaadet reeglitel põhinevatest Euroopa Komisjoni taksonoomiast ja Euroopa Pangandusjärelevalve poolt pankadele ja investeerimisasutustele loodud 3. samba standarditest ning põhimõtetel põhinevatest NFRD direktiivist ja IFRSi jätkusuutlikkuse aruandluse standarditest. Autor leidis, et nimetatud standardite ja suuniste vahel esinevad ebakõlad. Tuuakse ka välja, et standardeid koostavad organisatsioonid peaksid viima nõuded vastavusse, et tagada

turu suurem läbipaistvus ja võrreldavus. (Beerbaum, 2021) Otseselt keskkonnavalase teabe avalikustamist, selle tulemuslikkust ning seost seda mõjutavate teguritega on uuritud 2019. aasta uuringus. Keskkonnategevuse tulemuslikkus on otseselt seotud ettevõtte tegevuspiirkonnaga ja keskkonnavalase teabe esitamisega. Selgus, et Euroopa ettevõtete keskkonnaskoor on kõrgem kui teistel riikidel ning selle põhjenduseks toodi rangemad regulatiivsed raamistikud. (Bednárová *et al.*, 2019).

Eestis on kestlikkusaruandluse teemaliste uuringute arv viimastel aastatel suurenenud. Tegemist on asja- ja ajakohase teemaga, millele on uuringu kontekstis lähenetud erinevatest vaatenurkadest. Tallinna Tehnikaülikooli magistrant on koostanud 2022. aastal teadustöö, milles uuriti jätkusuutlikkuse aruandluse direktiivi muudatuste mõju ettevõtjatele audiitorbüroo spetsialistide pilgu läbi. Autor annab töös ülevaate jätkusuutlikkuse aruandluse hetkeseisust, tulevikust ning vandeaudiitorite ja jätkusuutlikkuse nõustajate seisukohtadest. Uuringust selgus, et muudatused toovad ettevõtjatele tulevikus rahalise- ja ajalise kulu, kuid samaaegselt ka jätkusuutlikuma tegevuse, tänu millele võivad pangad anda ettevõttele parematel tingimustel laenu ning suurenda ka investorite huvi. (Talving, 2022)

2023. aastal on kestlikkusaruannet käsitletud veel vähemalt kolmes Tallinna Tehnikaülikooli uuringus. On uuritud kestlikkusaruandluse koostamisel tekkivaid väljakutseid Eesti pangandussektori näitel, mille teoreetiline osa annab lugejale informatsiooni ettevõtte ühiskondliku vastutuse olemusest ning selle seostest pangandussektoriga. Empiiriline uuring tõestas, et väljakutsed olenevad suuresti ettevõtte ühiskondlikust arenguetapist, kuid sarnanevad suuremates pangandusgruppides ning erinevad mõnevõrra kohalikes organisatsioonides. (Koplimäe, 2023) Kestlikkusaruandluse tähtsuse ja praktikate uuring Eesti elektrienergia sektoris kirjeldab perioodil 2017–2021 aset leidnud aruandluspraktikate muudatusi elektrienergiaettevõtete näitel. Uuring tõestas, et kestlikkusteabe esitamine on kaootiline, sest ettevõtted pigem ei esita informatsiooni vabatahtlikult, vaid reeglitest tulenevalt. Küll aga selgus, et suurema avalikkuse tähelepanu all olevad ettevõtted avalikustavad kestlikkusteavet rohkem. (Lepik, 2023)

ESG aruandluse olulisuse ja selle mõju uuringust organisatsiooni tegevusele töötajate vaatenurgast selgus aga, et töötajad on teadlikud jätkusuutlikkusest ja peavad seda organisatsiooni ning maailma seisukohast oluliseks. Küll aga selgus, et valdavalt raamatupidajad peavad ESG aruandlust lisanduvate kulude ja kohustuste tõttu ebaotstarbekaks. Osakonnajuhid on aga vastupidisel seisukohal – ESG aruandlus on ettevõttele kasulik ning seda tuleks ka ettevõtte tasandil koostada.

Samuti selgus uuringust, et ESG aruandlust peetakse pigem suurettevõtetele oluliseks, sest nemad kasutavad rohkem ressursse. (Tšaban, 2023) Viini Ülikooli uuringu tulemused viitavad samuti halduskoormuse suurenemisele seoses Euroopa Liidu uute nõuete rakendamisega. Need ei pruugi olla ettevõtetele koheselt vastuvõetavad, mistõttu soovitasid autorid alustada ettevõtetele ettevalmistusega esimesel võimalusel, et vältida hilisemate suurte vajaminevate investeeringute ootamatut tekkimist. (Baumüller & Grbenic, 2021)

Varasemalt on uuritud ka avaliku sektori üksuste hoiakuid tingimusel, et nad on esitanud vähemalt ühe kestlikkusaruande. Küsitluse käigus leiti, et jätkusuutlikkuse aruande koostamine võib panna üksuseid jätkusuutlikumalt tegutsema. Peamine põhjus, miks kestlikkusaruandeid esitati, oli sisemine motivatsioon, teisalt ka väline surve. Jätkusuutlik tegutsemine toob kaasa ettevõtetele parema maine. (Domingues *et al.*, 2017) Samuti on leitud, et mida rohkem ettevõtte jätkusuutlikkuse aruannet esitab, seda optimistlikumaks muutuvad ka sealsed seisukohad (Barkemeyer *et al.*, 2014). Rootsi näitel on bakalaureusetöö raames uuritud kestlikkusaruandluse esitamise kohustuslikuks muutmise tulemusi. Selgus, et kohustusega kaasneb oluliselt parem sidusrühmade informeerimine ning edastatava info kvaliteet. Samuti leiti, et ettevõtted, kellel varasemalt aruande esitamise kohustust polnud, on kohustuse jõustumisest rohkem mõjutatud. Kõik uuringu valimisse kuulunud ettevõtted rakendasid loodud raamistikke ja edastasid informatsiooni vastavalt suunistele. (Butros & Chukro, 2022) Nimetatud uuringud annavad magistrیتöö koostajale aluse arvata, et ettevõtjate hoiakud ei pruugi olla esmalt positiivsed ning optimistlikud, kuid kohustusega harjumisel võidakse näha selles pikemas perspektiivis kasu.

Varasemad empiirilised uuringud on heaks aluseks käesolevale uuringule seoses kestlikkusaruande koostamise nõudega. Teemat on uuritud küll palju ning viimasel ajal on uuringute arv ka suurenenud, kuid arvestades asjaolu, et tegemist on üha rohkem aktuaalse teemaga maailmas ja ühiskonnas, on vastavasisulised uuringud ka vajalikud ning olulised. Magistrیتöö koostamise hetkel Eesti suurettevõtete hoiakuid ja valmisolekut autorile teadaolevalt varasemalt uuritud ei olnud, seega lisab käesolev uuring valdkonda perspektiivi. Autori hinnangul on uuringu teoreetilise käsitluse ning empiirilise uuringu koostamiseks piisavalt asjakohast materjali ja varasemaid teadustöid.

2. UURING EESTI SUURETTEVÕTETE HOIAKUTEST ESG JA KESTLIKKUSE ARUANDLUSE SUHTES

Käesolev peatükk koosneb neljast alapeatükist, mis omakorda jagunevad alapunktideks. Magistritöös kasutatakse nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit, mille abil jõutakse eesmärgini uurida Eesti suurettevõtete hoiakuid ESG ja kestlikkuse aruandluse koostamise ja esitamise suhtes. Esimene alapeatükk kirjeldab kasutatud uuringute metoodikat ja valimit. Esmalt annab autor ülevaate kvantitatiivse uuringu ning seejärel kvalitatiivse uuringu korraldusest. Nimetatud järjekord on määratud selleks, et kvalitatiivne uuring saaks toetada kvantitatiivse uuringuga kogutud informatsiooni analüüsitulemusi ja järeldusi.

Teine alapeatükk kirjeldab kvantitatiivset uuringumeetodit kasutades läbiviidud küsitluse peamisi tulemusi. Alapeatükk on jaotatud omakorda kaheks alapunktiks, millest esimene kirjeldab lugejale küsitlusele vastajate ja ettevõtete taustinformatsiooni. Teine alapunkt annab ülevaate suurettevõtete hoiakutest seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega. Järgneb kolmas alapeatükk, mis kirjeldab kvalitatiivset uurimismeetodit kasutades läbiviidud intervjuu tulemusi kahes alapunktis. Esimene alapunkt annab ülevaate ühiskondliku mõju raporti koostamise protsessist ettevõttes ning teine kirjeldab ettevõtte hoiakuid seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega. Samuti annab ülevaate nõuannetest ettevõtjatele kestlikkusaruandluse koostamiseks.

Alapeatükk lõpeb järeldustega, mis on formuleeritud tuginedes kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu peamistele tulemustele.

2.1. Metoodika ja valimi kirjeldus

Käesolev alapeatükk kirjeldab uuringu korraldust ja valimi koostamise aluseid. Autor otsustas kasutada uuringus nii kvantitatiivset kui ka kvalitatiivset uurimismeetodit. Autori hinnangul on kvantitatiivne meetod sobiv Eesti suurettevõtete hoiakute selgitamiseks, sest küsitlusega jõutakse tõenäoliselt rohkemate ettevõtetenii kui kvalitatiivseid meetodeid kasutades. Kvantitatiivse uuringu miinuseks on käesolevas uurimuses asjaolu, et autoril puudub võimalus ettevõtteid identifitseerida ning nende seisukohti täpsustada. Seetõttu pidas autor vajalikuks läbi viia ka kvalitatiivset uurimisviisi kasutades poolstruktureeritud vormis intervjuu ettevõttega, kus ESG ja kestlikkuse

aruandlust vabatahtlikult koostatakse. Autor usub, et intervjuu käigus selgunud asjaolud võivad avada lugejate jaoks erinevaid vaatenurki aruandluse koostamise protsessist ja vajalikkusest.

Kvantitatiivse uuringu valimi moodustamiseks edastas autor Registrate ja Äriinfosüsteemide Keskusele päringu, milles palus väljastada uuringu tarbeks äriregistrist Eesti suurettevõtete nimekirja, mis sisaldaks ettevõtete ärinimesid, töötajate arvu, tegevusala ja vanust 2021. aasta seisuga. Autor ei palunud värskemaid andmeid seetõttu, et ettevõtete kõige hiljutisem majandusaasta aruanne 2022. majandusaasta kohta oli valimi koostamise hetkel esitamata. Äriregister väljastas autorile Microsoft Exceli andmefaili, mis sisaldas nende poolt arvatud andmete alusel 210 Eesti suurettevõtte andmeid. Valimi lõplikuks moodustamiseks töötas autor andmebaasi läbi kasutades ettevõtete otsingut Äriregistri kodulehel ning tegi otsuse ettevõtte omanike ja kontaktide avaliku info põhjal. Autor välistas ettevõtted, kelle otsene omanik on välismaa ettevõtte. See asjaolu oli oluline vältimaks olukorda, kus Eesti mõistes suur (tütar)ettevõtte tegutseb siin, kuid emaettevõtte, kes juba esitab konsolideeritud aruandeid, muus riigis, kus seadus juba sätestab ESG ja kestlikkuse aruandluse esitamiskohustuse. Lisaks jäeti valimist välja pangad ja krediitiasutused, sest nende tegevust reguleeritakse teistest ettevõtetest erinevalt ning nende kaasamisel muutunuks valim liialt laiapõhjaliseks. Valimi suuruseks kujunes seejärel 132 ettevõtet. Küsitluse valim on esinduslik ja probleemi uurimiseks kohane, sest valimisse kuuluvad ettevõtted on CSRD direktiivi rakendusala ning neile rakendub ka tulevastel majandusaastatel kohustus avalikustada kestlikkusteavet enda majandusaasta aruande tegevusaruandes.

Kvantitatiivse uuringu tarbeks koostati Google Forms keskkonnas eestikeelne küsimustik (lisa 1). Küsimustik koosnes 27 küsimusest, millest 6 küsimust kirjeldasid ettevõtte profiili ning 4 vastaja profiili. Suurettevõtete hoiakute väljaselgitamiseks koostati 17 küsimust, mille vastusevariandid põhinesid 4-pallilisel Likerti skaalal. Hoiakutega seotud küsimustest 9 pärinevad varasemalt Horvaatias läbiviidud uuringust, millele on lisatud lisas 1 vastav viide (Krivačić & Janković, 2017). Samuti uuris autor, et on tõestatud, et 4-punktilise ja 5-punktilise Likerti skaala tulemuste erinevus on tühine (Losby & Wetmore, 2012). Seetõttu otsustati 4-punktilise skaala kasuks tulenevalt asjaolust, et ESG ja kestlikkusaruandlus on suurettevõtete jaoks kohustuslik ning ettevõtjate arvamus sellest on uuringus väga olulisel kohal.

Kokku edastati küsitlusele vastamise kutse 132 Eesti suurettevõtte e-posti aadressile, mis oli leitav ettevõtete äriregistri profiilil või kodulehel. Küsimustiku toimumisaeg oli algselt planeeritud perioodile 06. aprill kuni 12. aprill 2023, kuid vastuste vähesuse tõttu pikendas autor vastamise

perioodi 14. aprillini 2023. 12. aprillil edastas autor valimisse kuulunud ettevõtetele teavituse, et küsitluse perioodi pikendati, misjärel lisandus vormile veel vastuseid. Kokku vastati küsitlusele 14 korral. Autor tõdeb, et kuigi valim kujunes algselt piisavalt suureks, kogunes küsitluse vastuseid oodatust vähem, mistõttu ei ole uuringu tulemused üldistatavad üldkogumile, kuid kirjeldavad siiski osaliselt Eesti suurettevõtete hoiakuid. Protsentuaalselt kogunes vastuseid aga 10,6% valimist, mida üldiselt hinnatakse e-posti aadressile saadetud uuringutes heaks vastamismääraks. Küsitlusega koguti andmeid, mis andsid magistritöö uuringu koostamiseks peamise informatsiooni.

Autor alustas saadud andmete analüüsi küsitlusele vastajate ja ettevõtete andmetest. Selleks jaotati vastajate ametikohad nelja kategooriasse: juhatuse liikmed, ESG- ja kvaliteeditöötajad, finantstöötajad ning täpsustamata ametikohad. Autor esitas andmed ametikoha, soo ja vanuse lõikes, mis oli oluline mõistmaks vastajate profiili. Eesti suurettevõtete hoiakute analüüsiks jaotas autor hoiakutega seotud küsimused mõttelistesse gruppidesse järgnevalt:

1. kestlikkusaruandluse mõju ettevõttele K1, K2, K3;
2. kestlikkusaruandluse seos sidusrühmadega K4, K5, K6, K9;
3. kestlikkusaruandluse seos finantsaruandlusega, auditeerimisega ja seadusega K7, K8, K10;
4. kestlikkusaruandluse seos riigiga K11, K12;
5. kestlikkusaruandluse mõju ühiskonnale K14, K15;
6. muud hoiakud seoses kestlikkusaruandlusega K13, K16, K17.

Gruppidesse 1–5 kuuluvad küsimused kirjeldavad autori hinnangul sarnaseid arvamusi ning nende sisereliaabluse mõõtmiseks arvutati vastavate gruppide Cronbachi kordaja (ehk Cronbachi α või alfa), mida hiljem tõlgendati seoses saadud tulemustega. Sisereliaabluse näitaja arvutamine on oluline, et selgitada, kas ja kui hästi mõõdavad grupid sama fenomeni. Samuti hindas autor gruppide lõikes vastuste hajuvust, milleks arvutas variatsioonikordaja (V). Näitajat hindas autor vajalikuks, et kirjeldada, kas vastused erinevad või on ühesugused. Grupi 6 andmed edastas autor protsentidena, sest küsimused ei ole omavahel seotud ja ei liigitu ka teistesse gruppidesse. Autor tõdeb, et saadud vastuste vähesuse tõttu ei ole käesolevas uuringus võimalik kasutada algsest planeeritud statistilisi analüüsimeetodeid. Olemasolevate andmete analüüsiks, protsentarvutuste ja jooniste tegemiseks kasutas autor programmi Microsoft Excel. Tulemuste põhjal tehti vastavad järeldused.

Autor soovis lisaks kvantitatiivsele uuringule viia läbi ka intervjuu, et toetada varasemalt kogutud andmete põhjal tehtud järeldusi ning anda magistritööle perspektiiv sarnast aruandlust juba koostava ettevõtte vaatest. Ühendust võeti e-maili teel kolme valimisse sobiva ettevõttega, millest ühele ettepanekule saadi positiivne vastus, misjärel lepiti kokku intervjuu toimumise aeg ja vorm. Käesoleva magistritöö uuringut toetab kvalitatiivset uurimismeetodit kasutades läbiviidud intervjuu Telia Eesti ASi esindajaga, kellel on autori hinnangul relevantne kogemus seoses ESG ja kestlikkusaruandlusele sarnase aruande koostamisega. Telia Eesti AS kuulub kvalitatiivse uuringu valimisse, sest koostab ja avalikustab 2022. aasta detsembrikuu seisuga ühiskondliku mõju raportit vabatahtlikult, olenemata asjaolust, et sel perioodil ettevõtte jaoks kohustus selleks puudus. NFRD direktiivist tulenevat kohustust täitis grupi emaettevõtte välisriigis. Intervjuu valim on kohane, kuid tulemusi ei saa rakendada üldkogumile. Küll aga võib intervjuu käigus selguda magistritöö jaoks olulisi asjaolusid.

Intervjuu toimus 6. aprillil 2023. aastal Microsoft Teams keskkonnas ning kestis 60 minutit. Intervjuu viidi läbi ekspertintervjuuna poolstruktureeritud vormis seetõttu, et ESG ja kestlikkuse aruandlus on ettevõtete jaoks väga lai teema ning intervjuu käigus võib intervjuueerijal tekkida lisaks küsimusi, mis aitavad paremini intervjuueeritava seisukohti mõista või uuringu eesmärgini jõuda. Enne intervjuu toimumist edastas autor intervjuueeritavale küsimustiku, mis koosnes 14 küsimusest, kuid intervjuu käigus küsimuste arv suurenes 18ni (vt lisa 2). Intervjuu algas kolme sissejuhatava küsimusega intervjuueeritava ja tema tööülesannete kohta ettevõttes, jätkus kaheksa küsimusega ettevõtte poolt koostatava aruandluse temaatikas ja nelja küsimusega, mis olid seotud CSRD direktiivi ja kestlikkusteabe avalikustamise nõudega. Viimaks palus autor intervjuueeritaval anda soovitusi ettevõtjatele, kes ESG ja kestlikkusaruannet tulevikus koostama peavad. Nagu varasemalt mainitud, lisandus intervjuu käigus täpsustavaid küsimusi. Autori hinnangul oli intervjuu struktuur loogiline ning andis hea perspektiivi kvantitatiivse uuringu tulemustele.

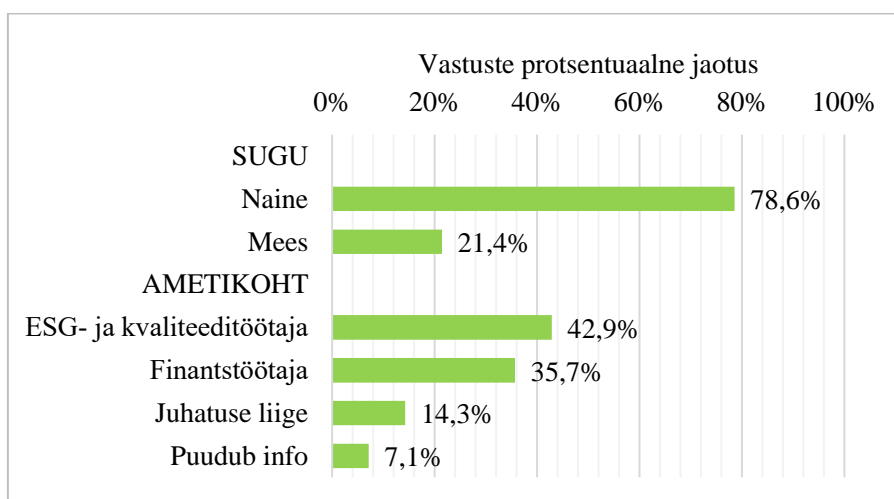
Vestlus salvestati osapoolte nõusolekul ning hiljem transkribeeriti osaliselt TTÜ Keeletehnoloogia labori loodud veebipõhise kõnetuvastuse abil (Olev & Alumäe, 2022). Autor korrigeeris transkriptsiooni oluliselt, et tagada selle parem kvaliteet ja arusaadavus lähtuvalt eesmärgist koguda magistritöö kontekstis vaid olulist verbaalset informatsiooni. Transkriptsioon on autori poolt salvestatud 15 leheküljest koosneva Microsoft Word failina, mis on üles laetud Google Drive keskkonda (vt lisa 3). Kvalitatiivse sisuanalüüsi järel koostas autor kokkuvõtte intervjuus esile tulnud seisukohtadest. Seejärel liigendas autor intervjuu teksti teemade kaupa ning võrdles sealseid seisukohti kvantitatiivse uuringu tulemustega. Intervjuu aitas autoril täita magistritöö eesmärgi.

Autori hinnangul on magistritöös kasutatud meetodid sobivad uurimiseesmärgi saavutamiseks ja uurimisküsimustele vastamiseks.

2.2. Küsitluse tulemused

2.2.1. Vastajate ja ettevõtete taustinformatsioon

Küsitlus algas küsimustega, mille abil saab autor uuringu tarbeks kirjeldada ettevõtete profiili ning lõppes küsimustega, mis kirjeldavad vastajate profiili. Käesolevas alapeatükis kirjeldab autor aga esmalt vastajate profiili. Selleks paluti küsitluses täpsustada enda vanus, sugu ning ametikoht (vt lisa 4). Küsitlusele kogunes vastuseid 14. Vastajate keskmine vanus oli vastamise hetkel 40 eluaastat, soo lõikes keskmine vanus ei erinenud. Ametikohtade lõikes erines vanuseline jaotus mõnevõrra järgnevalt: juhatuse liikmete keskmine vanus 48 eluaastat, finantstötajate keskmine vanus 43 eluaastat ja ESG- ja kvaliteeditötajate keskmine vanus 34 eluaastat. Küsitlusele vastas kokku 3 meest (21,4% vastajatest) ja 11 naist (78,6% vastajatest), kelle ametikohad grupeeris autor neljaks: ESG- ja kvaliteeditötajad (kuus vastajat ehk 42,9%), finantstötajad (viis vastajat ehk 35,7%) ning juhatuse liikmed (kaks vastajat 14,3%). Üks vastaja ei soovinud enda ametikohta avaldada. Ettevõtete esindajate protsentuaalne jaotus soo ja ametikoha lõikes on koondatud alltoodud joonisele (vt joonis 1), mille horisontaaltelg viitab vastuste protsentuaalsele jaotusele ning vertikaalsele teljele on koondatud esmalt vastajate sugu ning seejärel nende ametikoht.

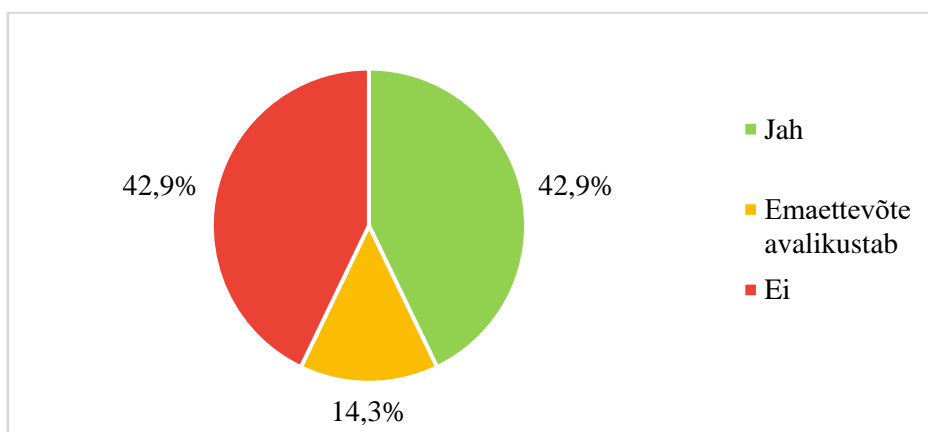

Joonis 1. Küsitlusele vastajate sugu ja ametikoht
Allikas: Autori koostatud lisa 4 andmete baasil

Ettevõtte profiili kirjeldamiseks palus autor infot ettevõtte tegevusala, töötajate arvu, keskkonnaalase informatsiooni avalikustamise või mitteavalikustamise kohta (vt lisa 5). Avalikustamise korral palus autor täpsustada, kas ettevõtte kasutab selleks rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid (vt lisa 5). Ettevõtte tegevusala küsimus oli vastajate jaoks avatud küsimus, mistõttu grupeeris autor vastused võimalikult täpselt vastavalt Eesti Majanduse Tegevusalade Klassifikaatorile (RIK, 2008). Ettevõtted jagunesid grupeerimise järel seitsmesse erinevasse gruppi:

- hulgi- ja jaekaubandus (viis ettevõtet);
- veondus ja laondus (kolm ettevõtet);
- töötlev tööstus (kaks ettevõtet);
- tervishoid ja sotsiaalhoolekanne (üks ettevõtte);
- kinnisvaraalane tegevus (üks ettevõtte);
- haldus- ja abitegevused (üks ettevõtte);
- elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine (üks ettevõtte).

Keskkonnaalase informatsiooni esitamist või mitteesitamist kirjeldab alltoodud joonis (vt joonis 2). Küsimusele pakkus autor kolm valikuvarianti: jah, ei ja emaettevõtte avalikustab. Viimase variandi lisas autor juhuks, kui valimisse kuulub ettevõtteid, kes ise teavet ei esita, kuid seda teeb emaettevõtte.

Joonis 2. Küsitlusele vastajate keskkonnateabe avalikustamine
Allikas: Autori koostatud lisa 5 andmete baasil

Vastustest selgus, et mitte ükski hulgi- ja jaekaubandusega ja üks töötleva tööstusega tegelev ettevõtte ei avalikusta keskkonnaalast informatsiooni. Seega avaldatakse keskkonnaalast

informatsiooni 57,2% ettevõtetest ehk kokku kaheksas ettevõttes, millest kahes ettevõttes teeb seda emаетtevõte. Uuringu hetkel ei olnud keskkonnaalast informatsiooni avaldanud kuus ettevõtet, kes moodustavad kogu valimist 42,9%.

Kõikidele jaatavalt vastanutele avanes lisaküsimus, milles autor palus täpsustada rahvusvaheliste standardite kasutamist. Selgus, et teabe avalikustamisel järgitakse rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid kuues ettevõttes kaheksast, üks ettevõte ei järgi ning üks vastaja ei osanud küsimusele vastata. Seega järgitakse standardeid keskkonnateabe avalikustamisel 75,0% ettevõtetes. Autori hinnangul võib rahvusvaheliste standardite olemasolu lihtsustada ettevõtete jaoks teabe avalikustamist ning uuringust selgus, et enamik keskkonnateavet avalikustavatest ettevõtetest neid ka kasutavad.

Olenemata varasematest vastustest paluti täpsustada, milliseid samme on ettevõte astunud kestlikkusaruandluse koostamise suunas (vt lisa 6). Sellega püüdis autor mõista ettevõtete tegevuste ulatust kestlikkusteabe koondamisel. Vastata oli võimalik vabas vormis, kus ettevõtete esindajad kirjeldasid ettevõtte peamisi tegevusi väga põhjalikult. Vastustes kajastuvad peamised tegevused, kuid autor mõistab, et reaalseid tegevusi on rohkem ning vastajad märkisid peamised, mis uuringu käigus meenusid. Selgus, et valimisse kuulunud ettevõtted tegelevad ulatuslikult kestlikkusteabe koondamisega.

Autor toob välja asjaolu, et uuringus osalenutest kuus ehk 42,9% ei olnud keskkonnaalast informatsiooni avalikustanud, kuid vaid kaks ehk 33,3% neist ei olnud selles suunas veel samme astunud. Olenemata sellest, on neli ettevõtet, kes on samme aga juba astunud. Ühel korral toodi välja erinevate mõõdikute jälgimine ja CO₂-heite jalajälge mõõtvate aruannete koostamine väliste infotarbijate, näiteks klientide ja tarnijate jaoks. Kaks ettevõtet on alustanud ESG strateegia loomisega, ettevõtte kestlikkus- ja jätkusuutlikkuseesmärkide seadmisega ning tellinud vastavasisulisi auditeid. Autor järeldeb, et ettevõtted valmistuvad tulevikus kestlikkusaruande koostamiseks juba praegu ning loodab, et uuringus osalemine võis mõjutada vastajaid selles suunas mõtlema, sest ettevõtted kuuluvad CSRD direktiivi rakendusalasasse. Kui mitte, siis tõenäoliselt hakatakse selles suunas liikuma üsna pea, et täita direktiivist tulenevaid nõudeid.

Ettevõtted, kes avalikustavad või kelle emаетtevõte avalikustab kestlikkusega seotud informatsiooni, töid põhjalikult välja tegevused, millega iga-aastaselt tegeletakse. Autor koondas saadud vastused ja usub, et alltoodud nimekiri võib aidata tulevikus kestlikkusteabe kogumise ja

avalikustamisega alustavat ettevõtet ning anda mõtteid, milliseid meetodeid saaks selleks kasutada. Peamised tegevused ettevõtetes on järgmised:

- koostatakse iga-aastane ESG tegevuskava, luuakse strateegia ja seatakse eesmärgid;
- kaardistatakse, kogutakse ja raporteeritakse andmeid;
- luuakse töögrupp, kus hinnatakse ja töötatakse välja mõõdikuid;
- luuakse ESG juhi ametikoht;
- CO₂-heite mõõtmine ja selle raporteerimine majandusaasta aruandes, CO₂-heite vähendamise tegevuskava;
- esitatakse kestlikkusaruannet ja jagatakse informatsiooni ettevõtte sotsiaalmeedias;
- sorteeritakse prügi;
- viiakse paberikulu miinimumini;
- osaletakse rohelise kontori programmis.

Samuti paluti vastajatel vabas vormis täpsustada, kuidas kogutakse ettevõttes kestlikkusaruandluseks vajalikku informatsiooni (vt lisa 6). Selgus, et ettevõtetel on selleks tabelid, registrid ja andmebaasid. Ühine tendents vastustes on manuaalne andmete kogumine ning nende sisestamine tabelitesse. Eraldi on kahel korral välja toodud Microsoft Exceli tabeleid, kuhu andmed sisestatakse. Küll aga tõi üks vastaja välja, et nad kasutavad teabe koondamiseks programme Microsoft BI ja teisi automaatseid lahendusi. Saab järeldada, et hetkel puudub ettevõtetele kestlikkusteabe koondamiseks sobiv tarkvara ning selleks kasutatakse olemasolevaid programme, kuid on ka ettevõtteid, kes on püüdnud teabe koondamist automatiseerida. Autor usub, et on tõenäoline, et Microsoft Exceli programm on hetkel ettevõtjatele kõige lihtsamini kättesaadav ja soodsaim lahendus.

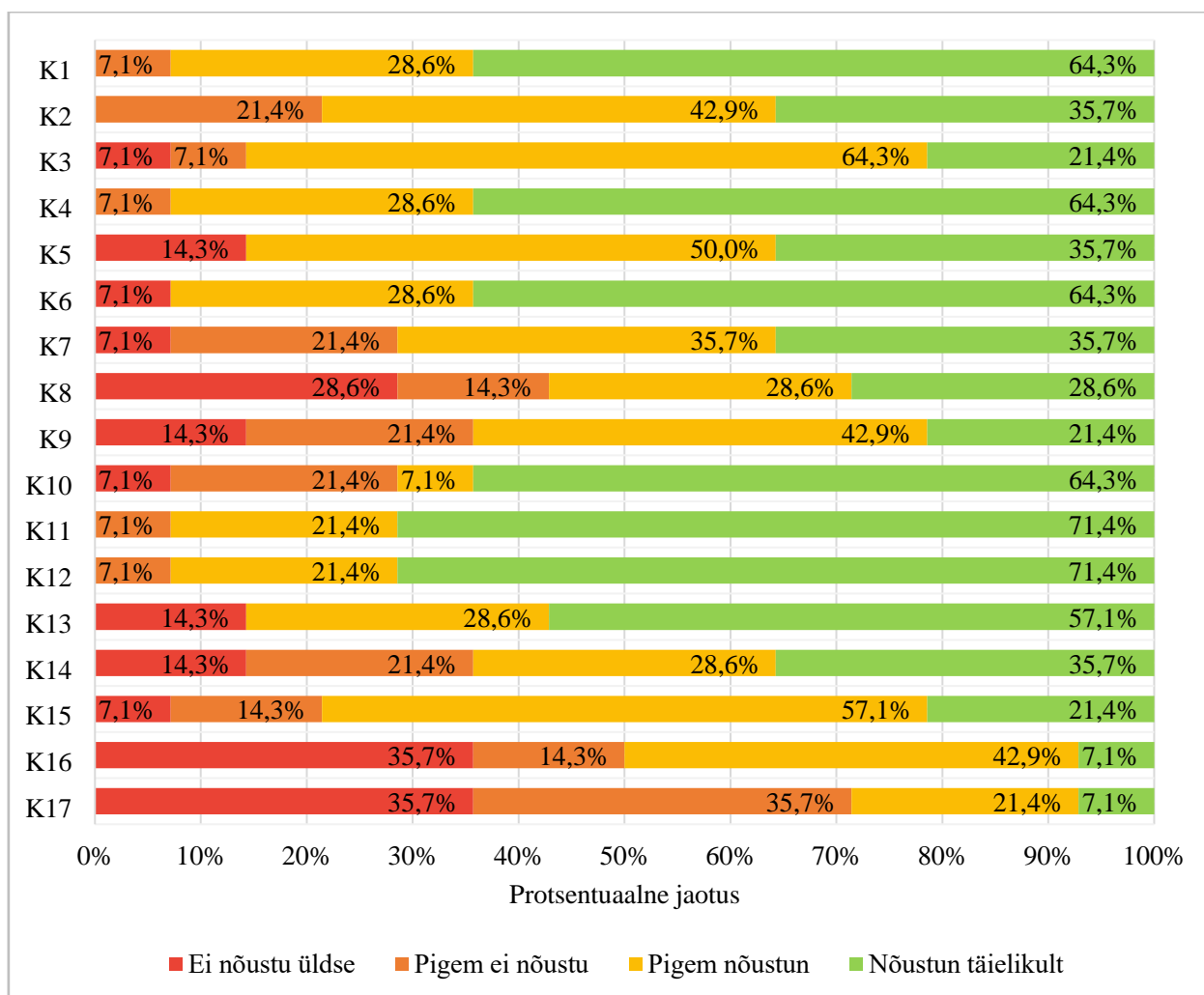
Küsimustik sisaldas ka küsimust teadlikkusest CSRD direktiivist (vt lisa 4). Kõikidest vastanutest vaid üks ettevõtte esindaja ei olnud teadlik CSRD direktiivi jõustumisest ning ettevõtte ei olnud uuringu hetkel ka kestlikkusteavet esitanud ega selleks samme astunud. Uuringust selgus, et olenemata kestlikkusteabe mitteavalikustamisest, on pooled ettevõtted neist siiski astunud samme kestlikkusaruandluse koostamise suunas, mis on autori hinnangul positiivne näitaja.

Kokkuvõttes vastasid küsitlusele erineva profiiliga ettevõtete esindajad. Autor usub, et see aitab hästi välja tuua suurettevõtete hoiakud. Käesoleva uuringu alapunkt kirjeldas lisaks ettevõtete ja esindajate profiilidele ka seda, milliseid samme on ettevõtjad astunud kestlikkusaruandluse

koostamise suunas, olenemata sellest, kas keskkonnateavet avalikustatakse või mitte. Küsimustiku vastustest selgus mitmeid olulisi tegevusi, mida ettevõtted plaanivad teha või on juba teinud ning millest võib lugeja saada mõtteid, kuidas enda senist tegevust kestlikkusaruandluseks paremini ette valmistada.

2.2.2. Eesti suurettevõtete hoiakud seoses ESG ja kestlikkuse aruandlusega

Suurettevõtete hoiakute uurimiseks püstitas autor 17 seisukohta, millele palus vastata lähtuvalt vastaja seisukohast. Püstitatud seisukohad olid otseselt seotud ESG ja kestlikkusaruandlusega ja selle olulisusega. Ettevõtete esindajate koondvastuste protsentuaalne jaotus on toodud joonisel 3. Joonise vertikaalteljel on vastajatele esitatud hoiakud koondatud tunnuste K1–K17 alla, mille täpsem sisu on leitav lisas 1.

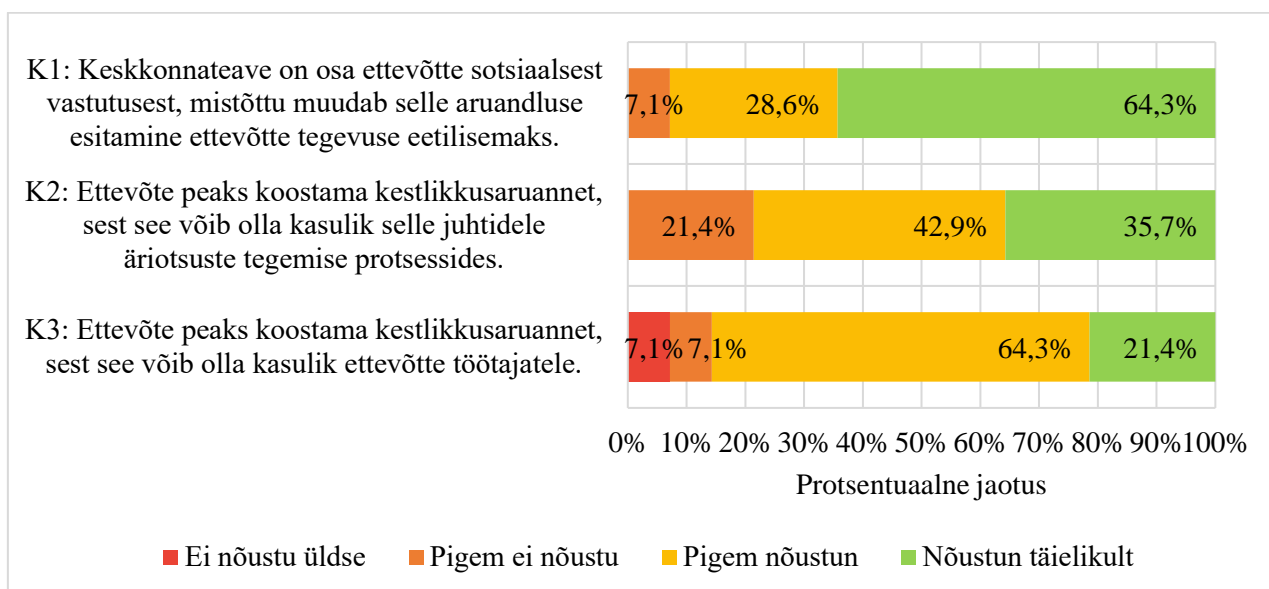

Joonis 3. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega

Allikas: Autori koostatud küsimustiku andmete baasil

Joonisel 3 on nähtav, et mõnedel vastustel puudub üks või teine vastusevariant täielikult ning mõned hoiakud erinevad teistest märkimisväärselt. Kõikidele hoiakutega seotud küsimustele saadi korrektselt edastatud vastused, seega on andmed sobivad edasiseks analüüsiks.

Suurettevõtete seisukohtade uurimiseks alustas autor uuringut küsimustega, mis on seotud kestlikkusaruandluse mõjuga ettevõtetele. Esimene grupp koosnes neljast küsimusest, mis kirjeldavad kestlikkusaruandluse mõju ettevõtte tegevuse eetilisele, kasu juhtide äriotsuste tegemise protsessile ning kasu ettevõtte töötajatele (vt lisa 7). Varasemalt käsitletud teoreetiline tagapõhi kinnitas, et kestlikkusaruandluse koostamine ja teabe avalikustamine on otseses positiivses seoses eelnimetatud teguritega. Usutakse, et teabe avalikustamine mõjutab positiivselt ettevõtet nii sisemiselt kui välimiselt. Käesoleva uuringu tulemused on toodud joonisel 4.

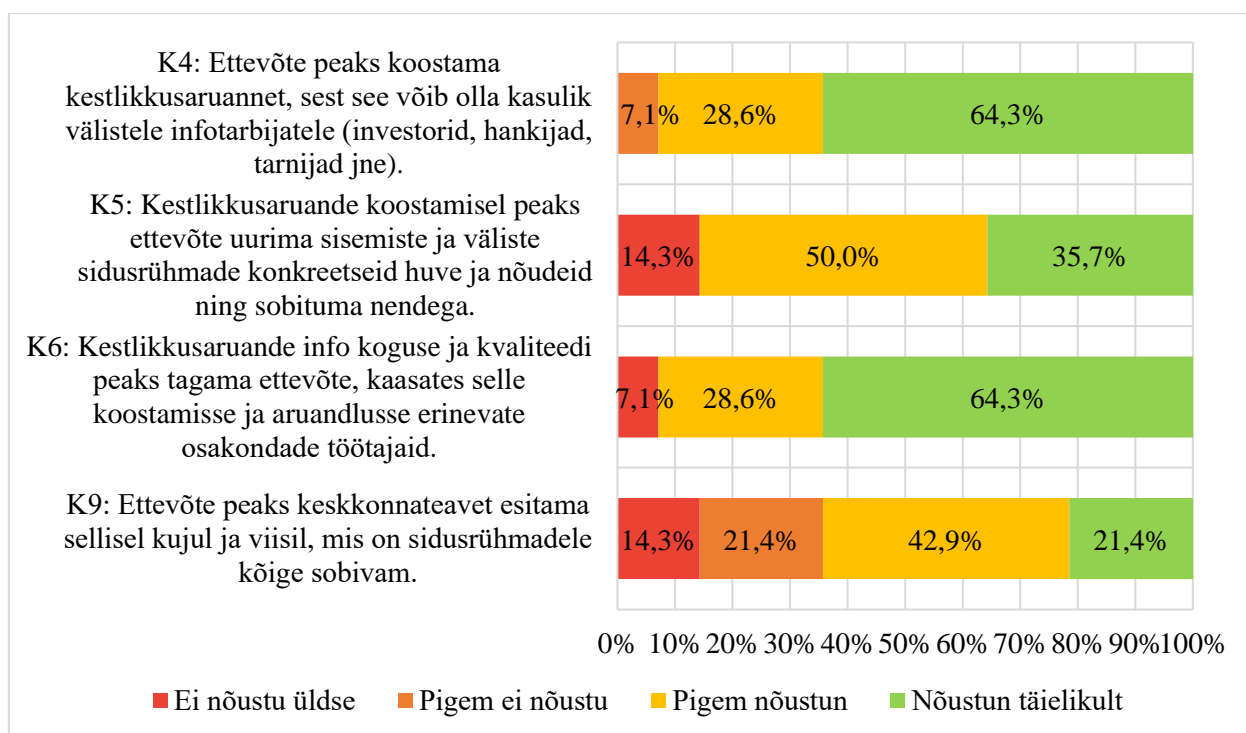

Joonis 4. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruandluse mõjuga ettevõttele
Allikas: Autori koostatud lisa 7 andmete baasil

Jooniselt 4 selgub, et suurettevõtete esindajad valdavalt usuvad keskkonnateabe ja kestlikkusaruandluse positiivsesse mõjusse ettevõttele. Uuringu tulemused näitavad, et 64,3% vastajatest nõustub täielikult, et keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest ja vastavasisulise aruandluse esitamine muudab ettevõtte tegevust eetiliseks. Nimetatud seisukoha osas on positiivselt meelestatud kokku 92,9% vastanutest, mis on autori hinnangul väga kõrge näitaja. Oluliselt vähem (78,6%) usutakse kestlikkusaruandluse kasusse juhtide äriotsuste tegemisel, kusjuures 21,4% vastanutest sellesse pigem ei usu. Kasusse ettevõtte töötajatele ei usu või pigem ei usu 14,2%, samal ajal kui 85,7% pigem nõustub või nõustub täielikult väitega. Grupi

variatsioonikordaja väärtus on $V=20,0\%$, mis viitab vastuste vähesele hajumisele ning Cronbachi kordaja väärtus on $0,85$, mis viitab heale sisemisele reliaablusele. Seega on esimese ploki vastused usaldusväärsed ja ühetaolised. Esimese grupi hoiakud on autori hinnangul positiivsed ning näitavad, et ettevõtted usuvad valdavalt, et kestlikkusteave avaldab ettevõttesiseselt positiivset mõju.

Järgneva grupi küsimused kirjeldavad vastajate hoiakuid seoses ESG ja kestlikkusaruande ja infotarbijatega (vt lisa 8). Küsimuste vastused on toodud joonisel 5.

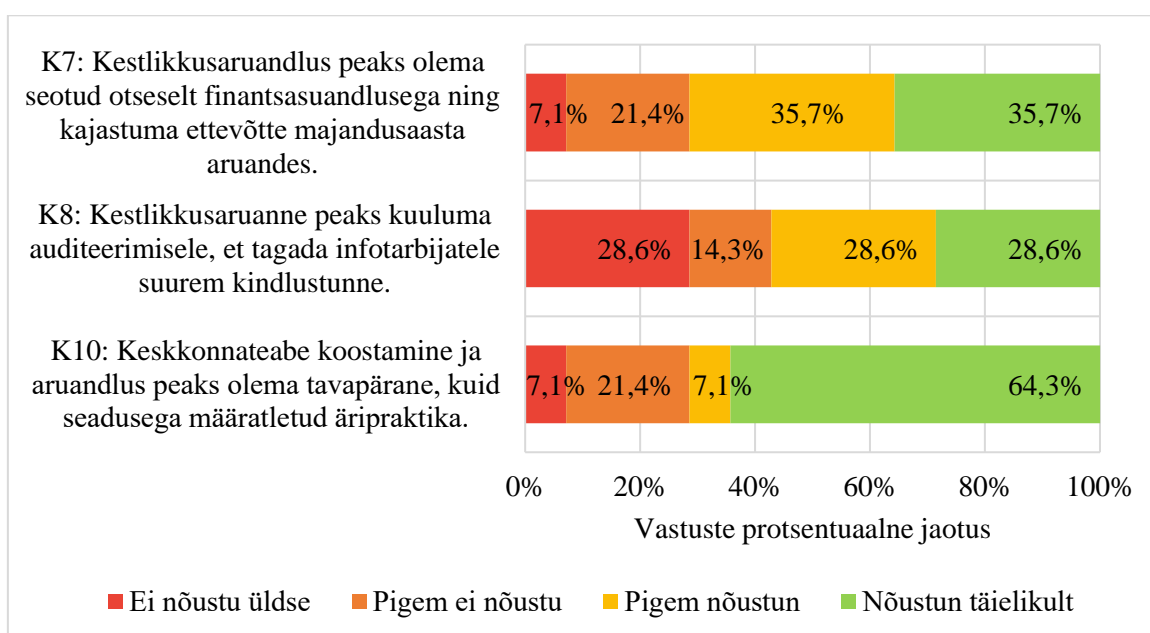
Joonis 5. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruandluse seosega sidusrühmadega

Allikas: Autori koostatud lisa 8 andmete baasil

Joonis 5 kirjeldab ettevõtete seisukohtasid seoses kestlikkusaruandluse ja sidusrühmadega. Selgub, et $64,3\%$ vastajatest usub ning $28,6\%$ pigem usub, et aruanne võib olla kasulik välistele infotarbijatele, samas kui vaid $7,1\%$ pigem mitte. Olenemata eelmise küsimuse vastustest peab $85,7\%$ oluliseks või pigem oluliseks, et ettevõtjad uuriks sidusrühmade huve ja koostaksid aruandlust vastavalt nendele. Seisukohta, milles vastajad peavad oluliseks või pigem oluliseks, et keskkonnateavet esitataks sidusrühmadele sobivaimal viisil, valiti $64,3\%$ vastanute poolt. Ettevõtjad usuvad valdavalt, et kestlikkusaruande info koguse ja kvaliteedi peab tagama ettevõtte, kaasates selle koostamisse erinevate osakondade töötajaid. Väitega on nõus või pigem nõus $92,9\%$

vastajatest ning ei nõustu üldse 7,1% vastajatest. Grupi variatsioonikordaja väärtus on $V=23,0\%$ ning Cronbachi kordaja väärtus on 0,86, mis viitab vastuste ühetaolisusele ja heale sisemisele reliaablusele, seega on saadud tulemus usaldusväärne. Grupi vastused kirjeldavad hästi, et ettevõtted usuvad kestlikkusteabe mõjusse sidusrühmadele. Vastajate hoiakud on valdavalt positiivsed seoses kestlikkusaruandluse ja keskkonnateabe esitamisega ning sidusrühmadega.

Kolmanda grupi küsimused kirjeldavad vastajate hoiakuid seoses ESG ja kestlikkusaruande auditeerimisvajadusega, majandusaasta aruande osaks olemisega ja tavapäraseks äripraktikaks olemisega (vt lisa 9). Küsimuste vastuste protsentuaalne jaotus on toodud joonisel 6.

Joonis 6. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruande seosega finantsaruandlusega, auditeerimisega ja seadustega
Allikas: Autori koostatud lisa 9 andmete baasil

CSRD direktiiv sätestab, et kestlikkusaruanne peaks kuuluma ettevõtte majandusaasta aruandesse, olles seejuures osa tegevusaruandest. Sama seisukohta jagab vastajatest 71,4%, kellest pooled kindlamalt. Seisukohaga pigem või üldse ei ole nõus 28,5% vastajatest. Kestlikkusaruande auditeerimise kohustus jagab hoiakud tugevamalt kaheks, milles 42,9% vastajatest seda ei poolda ning 57,2% pooldab. 71,4% vastajatest ootaks, et keskkonnuaruandlus oleks ettevõtete tavaline äripraktika, mis oleks seadusega määratletud. Grupi vastuste variatsioonikordaja on $V=30,6\%$ ning Cronbachi kordaja on 0,77. Sellest saab järeldada, et vastused ei ole ühesugused, vaid varieeruvad ning grupi sisemine reliaablus on rahuldav. Autor usub, et vastuste suurem varieeruvus võib olla

tingitud ettevõtete jaoks tundlikumatest teemadest, sest kestlikkusaruandluse koostamine majandusaasta aruande osana ja selle auditeerimine võib suurendada nende halduskoormust.

Kestlikkusaruandluse auditeerimine ja kuulumine majandusaasta aruandesse peegeldas autori hinnangu ootuspäraselt negatiivsemaid seisukohti. Hoiakute paremaks kirjeldamiseks koostas autor alltoodud tabeli 3, kuhu koondas küsimuste K7 ja K8 vastused ametikoha lõikes, et mõista tekkinud fenomeni põhjuseid.

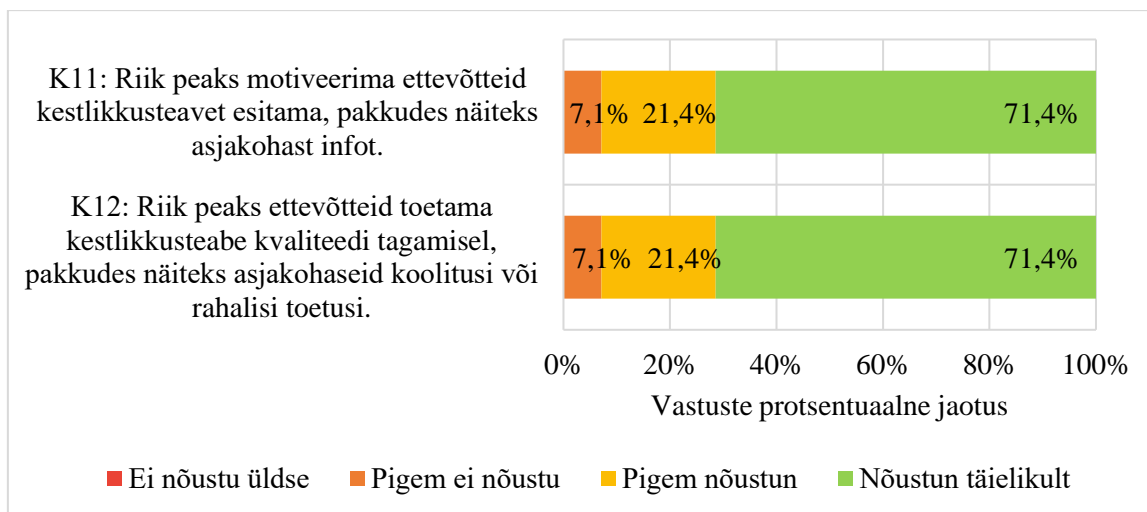
Tabel 3. Küsimuste K7 ja K8 vastused ametikoha lõikes

	K7 variandid ei nõustu üldse ja pigem ei nõustu	K7 variandid pigem nõustun ja nõustun täielikult	K8 variandid ei nõustu üldse ja pigem ei nõustu	K8 variandid pigem nõustun ja nõustun täielikult
Finantstöötaja	40,0%	60,0%	60,0%	40,0%
Juhatuse liige	50,0%	50,0%	100,0%	0,0%
ESG töötaja	16,7%	83,3%	16,7%	83,3%

Allikas: Autori koostatud küsitluse andmete baasil

Negatiivsem suhtumine võib olla tingitud asjaolust, et küsitlusele vastanutest 50% on finantstöötajad või juhatuse liikmed, kes on otseselt seotud majandusaasta aruande koostamisega. Kestlikkusaruande esitamine majandusaasta aruande tegevusaruandes võib suurendada just nende ametikohtade halduskoormust ning hoiakud selle suhtes on nähtavasti pigem negatiivsemad. Aruande esitamise periood võib olla finantstöötajate jaoks stressirohke ning uue kohustuse lisandumine võib seda veelgi suurendada. ESG ja kvaliteeditöötajad suhtuvad aga ülaltoodud tabeli andmetel märgatavalt positiivsemalt. See võib olla omakorda tingitud asjaolust, et nimetatud ametikohad on loodud just ESG ja kestlikkuse teemaliste tööülesannete täitmiseks ning ei ole otseselt majandusaasta aruande koostamisega ja selle auditeerimisega seotud.

Järgnev plokk käsitleb ettevõtjate ootusi riigile seoses kestlikkusaruandlusega (vt lisa 10). Küsimuse vastuste protsentuaalne jaotus on toodud järgneval joonisel 7.

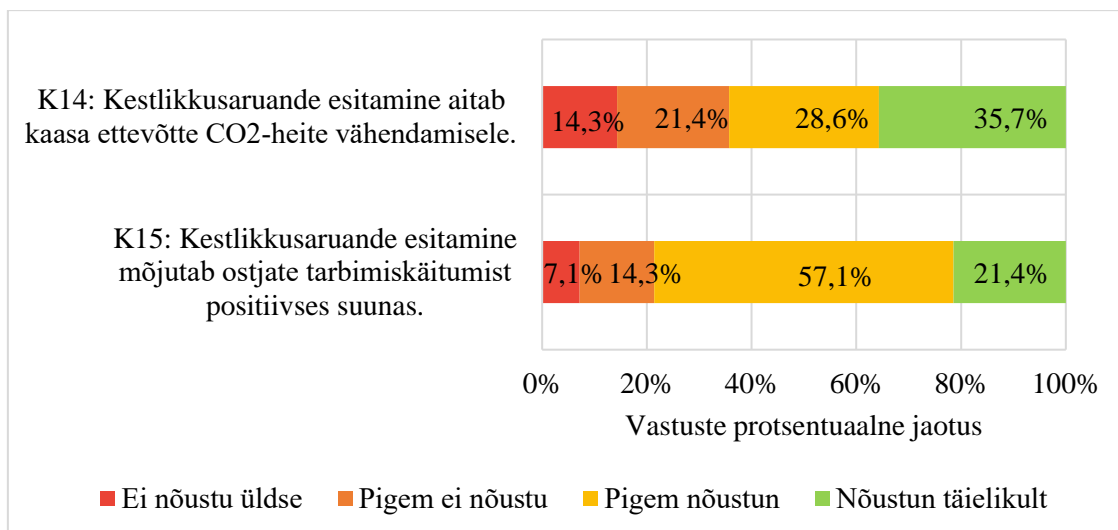

Joonis 7. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses riigi toetusega ESG ja kestlikkusaruande koostamisel ja esitamisel

Allikas: Autori koostatud lisa 10 andmete baasil

Uuringu 11. ja 12. küsimus selgitavad, kas Eesti suuretevõtted ootavad riigipoolset tuge ESG ja kestlikkusaruande esitamisel ja informatsiooni koondamisel. Vastajatest 92,8% ootavad riigilt motiveerimist ja toetamist, samas kui vaid 7,1% neist seda pigem ei oota. Autor lisas küsimuste juurde näited, et oleks eristatav, mida mõeldakse motivatsiooni ja toetamise all, olenemata sellest kahe küsimuse vastused oluliselt ei erine, sest grupi küsimuste variatsioonikordaja on vaid $V=16,5\%$. Cronbachi kordaja aga 0,89, mis viitab taas heale sisemisele reliaablusele. Vastused peegeldavad hästi suuretevõtete ootusi riigile. On tõenäoline, et seoses jõustunud CSRD direktiiviga kaasnevate uute nõuete ja kohustustega oodatakse riigipoolset tuge varasemast enam.

Järgmisena palus autor ettevõtete esindajatel vastata küsimustele, mis kirjeldavad nende hoiakuid seoses ESG ja kestlikkuse aruandluse mõjuga keskkonnale ja ühiskonnale (vt lisa 11). Vastuste protsentuaalne jaotus on toodud joonisel 8.

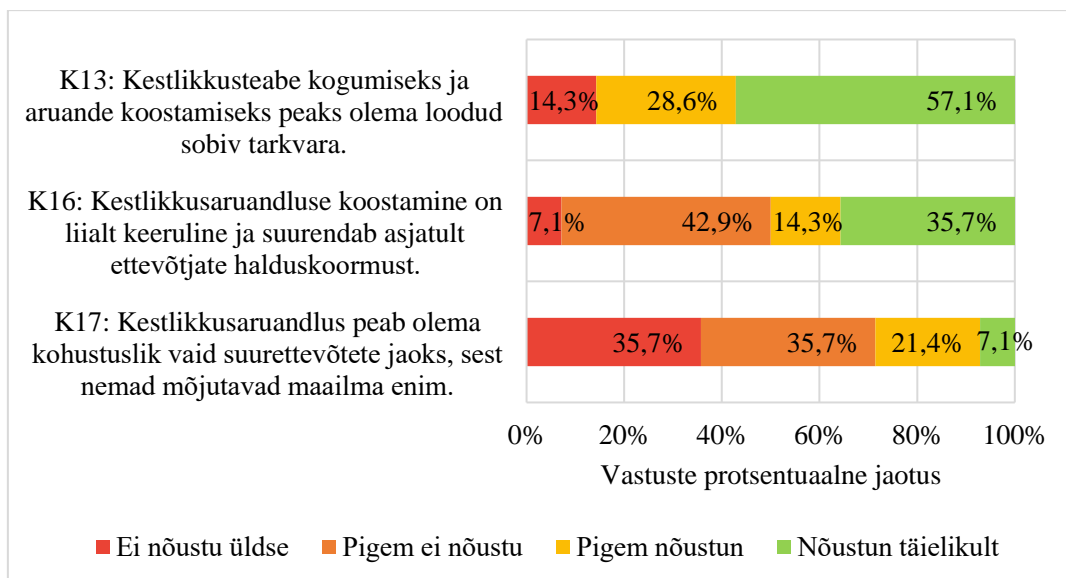

Joonis 8. Küsitlusele vastajate hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruande mõjuga keskkonnale ja ühiskonnale

Allikas: Autori koostatud lisa 11 andmete baasil

Ülaltoodud joonis kirjeldab suhtumist ESG ja kestlikkusaruandlusesse ning selle mõjusse keskkonna ning ühiskonna suhtes. Vastustest selgub, et 78,5% usub või pigem usub, et kestlikkusaruande esitamine mõjutab ostjate tarbimiskäitumist positiivses suunas ja 64,3% usub või pigem usub, et see aitab kaasa ettevõtte CO2-heite vähendamisele. On oluline märkida, et 35,7% vastajatest ei usu või pigem ei usu, et kestlikkusaruande esitamine aitab kaasa ettevõtte CO2-heite vähendamisele. Variatsioonikordaja viitab vastuste varasemast suuremale hajumisele $V=29,7\%$ ning grupi Cronbachi kordaja on 0,72, mis viitab pigem rahuldavale sisemisele reliaablusele. Siinkohal peegeldub autori hinnangul valimisse kuulunud Eesti suurettevõtete hoiakutes mõnetine erisus.

Viimasena uuris autor vastajate soovi kestlikkusteabe kogumiseks loodud tarkvara olemasolu kohta, selle olulisuse ning esitamisnõude kohta (vt lisa 12). Autor soovis teada, kas vastajad peavad oluliseks kestlikkusteabe ja -aruandluse tarkvara ning võrrelda saadud tulemusi kvalitatiivses uuringuosas saadud tulemustega. Järgnevate küsimuste vastuste protsentuaalne jaotus on koondatud joonisele 9.

Joonis 9. Küsitlusele vastajate muud hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega
Allikas: Autori koostatud lisa 12 andmete baasil

Ülaltoodud joonis kirjeldab kolme erinevat seisukohta, millele uuringus ettevõtete arvamus oodati. Esmalt palus autor vastajatel hinnata, kui võrd vajalikuks peavad nad kestlikkusteabe kogumiseks ja aruande koostamiseks sobiva tarkvara olemasolu. Vastustest selgub, et 85,7% vastajate jaoks oleks sellise tarkvara olemasolu oluline, seejuures 57,1% jaoks neist väga oluline. 14,3% vastajatest ei nõustunud väitega üldse, seejuures 66,7% neist ei avalikustanud uuringu koostamise hetkel kestlikkusteavet. Varasemalt kirjeldati alapunktis 2.2.1. ettevõtete kestlikkusaruandluseks vajalike andmete kogumise meetodeid. Selgus, et enamik ettevõtteid teeb seda manuaalselt ning sisestavad andmeid andmetabelitesse. Seejuures toodi kahel korral välja Microsoft Exceli programm, mida kasutatakse andmete sisestamiseks. See asjaolu põhjendab hästi ettevõtete soovi kestlikkusteabe kogumise ja aruande koostamiseks sobiva tarkvara olemasolu järele.

Käesoleva magistritöö teoreetiline tagapõhi kinnitas, et kestlikkusaruandluse koostamine suurendab ettevõtjate halduskoormust. Seetõttu uuris autor, mil määral nõustuvad Eesti suurettevõtted väitega, et kestlikkusaruandluse koostamine suurendab asjatult ettevõtjate halduskoormust. Siinkohal jagunevad ettevõtete hoiakud täpselt kaheks, kus 50% nõustub täielikult või pigem nõustub ning 50% pigem ei nõustu või üldse ei nõustu väitega. Järgnevalt soovis autor uurida Eesti suurettevõtete hinnanguid seisukohale, kas kestlikkusaruandlus peaks olema kohustuslik vaid suurettevõtete jaoks või mitte. 71,4% vastajatest ei nõustu või pigem ei nõustu väitega ning sooviksid, et ka väiksemad ettevõtted kestlikkusteavet koondaksid ja

avalikustaksid. 28,5% vastajatest nõustub selle väitega, sellest 7,1% vastajatest nõustub täielikult. Seega on suurettevõtted pigem seisukohal, et kehtivasteavet võiksid avalikustada veel ka väiksemad ettevõtted. CSRD direktiiv seda ka sätestab, kuid keskmise ja väikese suurusega ettevõtetele rakendub avalikustamiskohustus suurettevõtetest hiljem.

2.3. Intervjuu ja tulemused

Käesolev alapeatükk kirjeldab kvalitatiivse uuringu tulemusi. Alapeatükk on jaotatud alapunktideks, millest esimene annab ülevaate intervjueeritava ettevõtte ühiskondliku mõju raporti koostamise protsessist. Teine alapunkt kirjeldab ettevõtte hoiakuid kehtivasteavete suhtes ja selle koostamiseks ettevõtetele antud nõuandeid. Intervjuu transkriptsioon on leitav lisas 3 toodud lingilt.

2.3.1. Ühiskondliku mõju raporti koostamise protsess ettevõttes

Ettevõtte avalikustab kehtivasteavet kahel viisil: grupi- ja ettevõtte tasandil. Grupitasandil on loodud eraldi üksus, kellele riikide esindajad annavad vajaliku teabe ja sisendi, et koostada grupiüleline kehtivasteavete aruanne, mida ka auditeeritakse. Intervjuu peamine fookus püsis kohaliku ühiskondliku mõju raporti koostamisel, mida tehakse Eestis vabatahtlikult. Ettevõtte koostab raportit peamiselt kommunikatsiooni eesmärkidel, mille infotarbijateks on nii sisemised kui ka välised sidusrühmad. Lisaks saab ettevõtte tulevikus CSR indeksi kuldmärgise taotlemisel juba varasemalt koostatud raportid esitada. Seega on raporti koostamine oluline nii ettevõttesiseselt kui ka -väliselt.

Intervjueeritav täpsustas, et nende koostataval raportil ei ole seost finantsaruannetega, kuid sihtrühm haakub kehtivasteavete aruandluse omaga. Erinevus koostatava aruande ja CSRD direktiivi nõuetega kooskõlas oleva kehtivasteavete vahel on esimeses konkreetse finantsinfo puudumine. Ettevõtte ei nimeta enda koostatavat raportit ESG ja kehtivasteavete aruandeks seetõttu, et ei soovi struktureerida loodavat aruannet kindlate terminite järgi, kuigi tegelikult esitatakse teavet, mis kõikide ESG komponentidega haakub. Küll aga tõdes intervjueeritav, et kui tulevikus läheb kehtivasteavete avalikustamine CSRD direktiivis rakendatud nõuetele vastavaks, siis seda kindlasti ka tehakse.

Ettevõtte otsustas aruandlusega alustada kolm aastat tagasi, avalikustades esmalt vaid keskkonnaalast informatsiooni. Järgneval kahel aastal lisandus kogu jätkusuutlikkuse valdkond. Initsiatiiv selleks ei tulnud juhtkonnast ega emaettevõttelt, vaid kohalikust kommunikatsiooniosakonnast. Peamine ajend oli aga informatsiooni edastamine nii ettevõtte töötajatele kui ka väljapoole. Intervjueeritav tõdes, et nähti ka head praktikat Soome kolleegidelt, kes sarnast aruannet juba avalikustasid. Aruande vabatahtlik koostamine loob ettevõttele võimalused töötajaid ja kliente harida ja kaasata, milleks seda ka peamiselt kasutatakse. Selleks, et raport näeks visuaalselt hea välja, kasutatakse kujundamisel teenusepakkuja abi. „Oma töö kõrvalt seda kokku panna oleks ikkagi väga-väga raske,“ tõdes ettevõtte esindaja.

Ühiskondliku mõju raporti koostamiseks kulub ettevõttel aega umbes kaks kuni kaks ja pool kuud. Aruande koostamisse panustab peamiselt kaheliikmeline meeskond, kuid sisendit saadakse veel ligikaudu kolmelt inimeselt. Meeskonnas on teemad omavahel jagatud ning info koondatakse üheks dokumendiks ühise koostööna. Ettevõttes tegeletakse igapäevaselt ja pidevalt eeltööga, mille käigus fikseeritakse andmeid ning uudiseid, mis on raporti jaoks olulise väärtusega. Aruande koostamiseks lepatakse esmalt kokku teemaplokid ning täidetakse graafikud. Intervjueeritav viitas, et igal järgneval aastal uuendatakse varasemate aastate graafikuid. Seega võivad kestlikkusaruande koostamisel olla juba varasemalt koostatud aruanded suureks abiks, mida edasistel aastatel täiendatakse ning edasi arendatakse.

Andmete kogumiseks kasutab ettevõtte peamiselt Microsoft Exceli programmi, kuid lisaks raporteeritakse andmeid veel teisteski keskkondades. „See kõige suurem probleem, ma arvan kõikidel organisatsioonidel, et kuidas seda *datat* koguda ja hoida.“ Intervjueeritav leiab, et kestlikkusteabe kogumiseks sobiva tarkvara puudumine on ka nende jaoks suur probleem, kuid usub, et lahendus tuleb, kui selleks suurem vajadus tekib. Ettevõttele luuakse tõenäoliselt tulevikus andmete kogumise tarkvara grupi tasandil, seega potentsiaalselt riigi poolt loodav lahendus neile ilmselt ei sobiks. Samuti arvas ta, et kui CSRD direktiiviga seonduvalt rohkematele ettevõtetele kestlikkusaruandluse koostamise ja esitamise kohustus tekib, siis tekib ka ettevõtteid ja start-upe, kes sobiva tarkvara valmis arendavad. Intervjueeritava hinnangul on tarkvara loomine hetkel prioriteet kogu jätkusuutlikkuse temaatikas. Antud seisukohta jagab ka autor, sest hetkel teadaolevalt head lahendust kestlikkusteabe koondamiseks ei ole, kuid usub samuti, et nõudluse suurenedes see tõenäoliselt tekib.

Nagu varem mainitud, kasutab ettevõtte teenusepakkuja abi kogu info koondamisel üheks dokumendiks. Omavaheliseks suhtluseks kasutatakse nii e-posti kui ka teisi veebiüleseid suhtluskanaleid, mis lihtsustavad oluliselt infovahetust. Autori hinnangul on ühise sujuva koostöö alus hea omavaheline kommunikatsioon, mida saab lihtsustada mõlemale osapoolle sobivaid lahendusi kasutades.

Peamised väljakutsed on ettevõtte jaoks Eestis koostatava aruande ja grupi aruandluse vaates erinevad. Eesti raporti koostamisel on peamiseks väljakutseks info maht ning viisid, kuidas anda infot edasi kontsentreeritult. Ettevõtte jaoks on oluline raporti visuaalne väljanägemine. Soovitakse, et see oleks atraktiivne infotarbijatele, sest selle koostamisse on panustatud palju ressursi. Grupi poolt koostatavat ja esitatavat aruannet auditeeritakse, mis tähendab, et iga andmevälja taga peab olema olemas tõendusmaterjal. See on intervjueeritava hinnangul grupi andmete raporteerimisel peamine väljakutse. Siinkohal kerkib esile murekoht, kus andmeid talletada. Samuti on probleemiks pidev andmete salvestamine, millega peaks järjepidevalt tegelema, kuid põhitöö kõrvalt on selleks keeruline piisavalt aega leida. Autor usub, et see võib kujuneda ka väljakutseks ettevõtetele, kes hakkavad tulevikus CSRD direktiiviga kooskõlas aruandeid esitama, sest kestlikkusaruanded kuuluvad tulevikus samuti auditeerimisele ning tõendusmaterjali olemasolu ja talletamine on selles kontekstis väga oluline.

Ühiskondliku mõju raporti valmimise järel on ettevõtte eesmärk seda levitada. Aruannet levitatakse ettevõttesiseselt ja ka välistele klientidele. Selle põhjal koostatakse erinevaid uudiseid, kuid intervjueeritav tõdeb, et kuigi palju sellised uudised ei levi. Autor uuris, kas ettevõttel on käesolevaks aastaks olemas täpsem tegevuskava, kuidas koostatud raportit levitama hakatakse, kuid meeskonnal seda intervjuu toimumise hetkel veel ei olnud. Intervjueeritav sõnas, et sellega jõutakse lähiajal tegeleda. Siiski peab ettevõtte hetkel enda peamiseks ülesandeks informeerida raportist ettevõtte töötajaid, kuid üha enam püütakse kaasata ka väliseid infotarbijaid.

Kokkuvõttes koostab ettevõtte ESG ja kestlikkuse aruandele väga sarnast ühiskondliku mõju raportit, kuid seda esitatakse ilma tavapärasest kestlikkusaruandes sisalduva finantsinfota. Ettevõtte esindaja tõdes, et kui CSRD direktiivist tulenevatest nõuetest lähtuvalt peab ettevõtte enda aruandes tegema korrekture, siis seda kindlasti ka tehakse. Hetkel koostatav raport sisaldab sisuliselt kõiki ESG elemente ning igal aastal püütakse aruannet veelgi täiendada. Lisaks kohalikule raportile koostab grupi emaettevõtte ka direktiividega kooskõlas kestlikkusaruannet, mille tarbeks iga riik enda andmeid vastavalt raporteerib. Intervjueeritav tõi välja mõlema aruande koostamisel tekkivad

peamised probleemkohad, millele saaks ettevõtjad, kes kuuluvad CSRD direktiivi rakendusalas, tähelepanu pöörata.

2.3.2. Ettevõtte hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes ning nõuanded selle koostamiseks

Autor uuris intervjuu käigus ettevõtte hoiakuid seoses saabuva ESG ja kestlikkusaruandluse esitamise kohustusega ning hiljem palus anda nõuandeid selle koostamiseks. Intervjueeritava hinnangul on väga positiivne, et kestlikkusteabe avalikustamine rohkematele ettevõtetele kohustuslikuks muutub, kuid leiab, et see võib keeruliseks osutuda ettevõtetele, kes selle teemaga varasemalt kokku puutunud ei ole. Ettevõtte esindaja usub, et direktiivi jõustumine koheselt muutust kaasa ei too, vaid võib tekitada esmalt ettevõtjate seas tohutu vastuseisu. Suurema vastuseisu leevendamiseks peaks riik peaks kommunikeerima CSRD direktiiviga kaasnevaid muudatusi positiivses võtmes juba praegu. Samuti tõdeb, et kui ta peaks panema CSRD direktiivil põhineva loogikaga kokku kestlikkusaruande, siis ei oskaks ta kuskilt alustada. Seega on oluline asjakohane Euroopa Liidu ja riigipoolne kommunikatsioon ning teavitustöö.

Hoolimata vastuseisust võib ühel hetkel jõuda ettevõtjatele kohale reaalsus, kui raportis avalikustatakse näiteks ettevõtte palgalõhe numbrid. Ettevõtte esindaja usub, et punaste numbrite raporteerimine kutsub ettevõtjad tegevusele. Seega on tema hinnangul äärmiselt positiivne, et ESG ja kestlikkusteabe avalikustamine kohustuslikuks muudetakse ning tema hoiakuid uue kohustuse jõustumine negatiivses suunas ei mõjuta. Intervjueeritav usub seejuures, et kestlikkusaruannet hakkavad tulevikus kokku panema siiski raamatupidajad, sest see on seotud finantsandmetega ja kajastub majandusaasta aruande tegevusaruandes. Autori hinnangul on see samuti väga tõenäoline ning lisab, et ettevõtetes, kus on piisavalt ressursi ja vajadust ESG valdkonna töötajate palkamiseks, seda ka tehakse. ESG valdkonna töötajad saavad finantsosakonna töötajaid aruande kokkupanemisel toetada muu kui finantsteabega.

Ettevõtte esindaja sõnas, et CSRD direktiivi jõustumine puudutab neid esimeses laines ning grupiüksus tegeleb juba praegu sellega, et uusi nõudeid mõista ning vastavalt nendele edaspidi toimida. Intervjueeritav viitab, et selleteemalised kohtumised on seni olnud kauakestvad ja väga detailsed. Probleemkohana toob ta välja, et ettevõttes on olnud olukord, kus on esinenud probleeme Eesti riigi andmete kättesaadavusega, mis on olulised KHG (kasvuhoonegaaside) jalajälje arvutamiseks. Intervjueeritav lisab veel, et riigi poolt oleks mõistlik pakkuda ettevõtjatele vastavasisulisi koolitusi, koostada infolehti ja valdkonnapädevaid nõustajaid. Ettevõtte ise kuulub

erinevatesse võrgustikesse, kus kestlikkusteemasid käsitletakse. Autor lisab, et sellised organisatsioonid on näiteks Rohetiiger, Vastutustundliku Ettevõtluse Foorum, Kaubandus-Tööstuskoda ja Mitmekesisuse võrgustik. Samuti on ettevõttel grupiüksus, kus tehakse järjepidevalt tööd ja ollakse teadlikud uutest jõustunud ja saabuvatest regulatsioonidest. Ettevõtte osaleb aktiivselt organisatsioonide pakutavatel koolitustel ja intervjueeritav soovib seda teha ka ettevõtetel, kes kestlikkusteavet tulevikus esitama hakkavad. Kestlikkusteemadega tegelevatesse organisatsioonidesse kuulumine lihtsustab ettevõtte jaoks uute nõuete mõistmist ning seeläbi otseselt ka ESG ja kestlikkusaruandluse koostamist.

Intervjuu eelviimase küsimusena palus autor intervjueeritaval anda soovitusi ettevõtetele, kes hetkel veel ei koosta kestlikkusaruannet, kuid kellele see kohustus järgnevatel aastatel rakendub. Intervjueeritav soovitas esimesena minna ning küsida nõu, näiteks Vastutustundliku Ettevõtluse Foorumist, Majandusministeeriumi Rahandusministeeriumist või Sustinerest. On võimalusi saada nii tasuta kui ka tasulist abi. Samuti tõi ta välja ka Google otsingu, kus on tõenäoliselt CSRD direktiivi kohta info täna juba olemas. Seega soovitas ettevõtte esindaja alustada infootsingutega, viia end kurssi uute nõuete ja muudatustega ning uurida võimalusi kestlikkusteemadega tegelevatesse organisatsioonidesse kuulumise kohta.

Viimaks palus autor intervjueeritaval kirjeldada, millised on ettevõtte edasised plaanid ja milliseid samme plaanitakse astuda. Selgus, et ettevõtte lisab 2022. aasta ühiskondliku mõju raportisse esimest korda palgalõhe andmed. Edaspidi plaanitakse raportit ja selles sisalduvat infot rohkem levitada. Samuti püüab ettevõtte leida meetodeid ja lahendusi, kuidas saaks andmeid mõistlikumalt koguda ning talletada. Ettevõttel on olemas visioon, mida soovitakse seoses ühiskondliku mõju raportiga saavutada ning kuidas seda täiendada.

Intervjuust selgus, et olenemata tõenäolisest ettevõtjate vastuseisust CSRD direktiiviga kaasnevatele uutele regulatsioonidele, on intervjueeritav sel teemal positiivselt meelesstatud ning usub, et ühel hetkel tulevad seeläbi ka reaalsed ja vajalikud muutused. Küll aga võib hetkel olla ettevõtetel keeruline mõista, kuidas ja mida tuleb tulevikus raporteerida, kuid tegemist on uute nõuetega ning ettevõtjatele on antud Euroopa Liidu poolt ka selleks üleminekuaeg. Riigipoolsete kitsaskohtadena saab välja tuua kommunikatsiooni, andmete kättesaadavuse ja andmete kogumise tehniliste lahenduste puudumise. Siiski usub ettevõtte esindaja, et suure tõenäosusega ka kitsaskohad lahenevad, kui nõudlus andmete järele tulevikus veelgi suureneb.

2.4. Järeldused

Käesolevas uuringus viidi läbi nii kvantitatiivne uuring Eesti suurettevõtete seas, et välja selgitada nende hoiakud ESG ja kestlikkusaruandluse suhtes, kui ka kvalitatiivne uuring, et anda perspektiiv kestlikkusaruandele sarnast aruannet vabatahtlikult koostava ettevõtte vaatest. Autor usub, et küsitluse ja intervjuu tulemuste vahel saab leida asjakohaseid seoseid.

Küsitluse esimese grupi küsimused käsitlesid hoiakuid seoses kestlikkusaruandluse mõjuga ettevõttele, mille vastustest peegeldub väga positiivne hoiak. Tulemustest saab järeldada, et suurettevõtete esindajad valdavalt usuvad keskkonnateabe ja kestlikkusaruandluse positiivsesse mõjusse ettevõttele.

Teise grupi küsimused käsitlesid kestlikkusaruandluse seost sidusrühmadega. Suurettevõtted on seisukohal, et kestlikkusaruanne võib olla kasulik välistele infotarbijatele ning peetakse oluliseks, et ettevõtjad uuriksid sidusrühmade huve ja koostaksid aruandlust vastavalt nendele. Märkatav erinevus seisnes selles, et keskkonnateavet peaks esitama sidusrühmadele sobivaimal viisil. Sellegipoolest usutakse, et kestlikkusaruande info koguse ja kvaliteedi peab tagama ettevõtte, kaasates selle koostamise erinevate osakondade töötajaid. Sama tendents selgus ka intervjuus, kus ettevõtte esindaja kirjeldas, et ühiskondliku mõju raportit koostatakse eelkõige ettevõtte töötajate ning seejärel väliste infotarbijate tarbeks. Samuti kaasatakse ettevõttes raporti koostamise erinevate osakondade töötajaid, kes saavad panustada vastavalt enda valdkonnapõhiste teadmistele. Seega hindab autor, et siinkohal haakuvad nii kvantitatiivse kui ka kvalitatiivse uuringu tulemused omavahel hästi, on sarnased ning hoiakud sel teemal positiivsed. Saab järeldada, et suurettevõtted usuvad, et kestlikkusaruandlusest on kasu sidusrühmadele, mida omakorda kinnitas ka teoreetiline tagapõhi.

Kolmanda grupi küsimused käsitlesid kestlikkusaruandluse seost finantsaruandlusega, auditeerimisega ja seadusega. Grupi vastustes esines rohkem erinevusim eelkõige kestlikkusaruande auditeerimise teemal, kus 42,9% vastajatest seda ei poolda. Autori hinnangul võib negatiivsem hoiak olla seotud tõenäolise halduskoormuse suurenemisega. Seda kinnitas ka intervjuus ettevõtte esindaja, kes tõi välja ühe probleemkohana andmete ja tõendusmaterjali kogumise ja talletamise. Samuti lisas, et oma tavapärase tööülesannete kõrval on keeruline grupi aruandluseks järjepidevalt kestlikkusteavet koondada. Sama kinnitas ka teoreetiline tagapõhi, kus kirjeldati kestlikkusaruandlusega seonduvat kriitikat, milles toodi välja eelkõige halduskoormuse

suurenemine. Uuringust siiski selgus, et auditeerimine on vajalik infotarbijate kindlustunde tagamiseks ja kestlikkusteave peaks olema otseselt seotud ettevõtte majandusaasta aruandega.

Neljanda grupi küsimused käsitlesid kestlikkusaruandluse seost riigiga. Ettevõtted peavad oluliseks riigipoolset motiveerimist ja tuge kestlikkusaruande esitamisel ning informatsiooni koondamisel. Oodatakse asjakohast infot, koolitusi ja ka rahalisi toetusi. Sarnane seisukoht peegeldus nii teoreetilises osas kui ka intervjuus, kus intervjuueeritav leidis, et riik peaks kommunikeerima kestlikkusteabe avalikustamise kohustust kui positiivset muudatust ja toetama ettevõtteid koolitustega ning informatsiooni jagamisega.

Viienda grupi küsimused käsitlesid kestlikkusaruandluse mõju ühiskonnale. Siinkohal on oluline märkida, et enamik vastajatest omavad sel teemal positiivset hoiakut, kuid vähem usutakse kestlikkusaruandluse mõjusse CO₂-heite vähendamisel. Positiivne hoiak kajastus ka intervjuus, kus ettevõtte esindaja leidis, et pidev negatiivsete näitajate raporteerimine kutsub ühel hetkel ettevõtjad tegevusele, kuid esmalt võib tekkida uute nõuete suhtes rahuolematust. Autor järeldab nende väidete kõrgest toetusest lähtuvalt positiivset hoiakut kestlikkusaruandluse olulisuse suhtes.

Viimasena uuriti muid hoiakuid seoses kestlikkusaruandlusega. Autor selgitas, mil määral nõustuvad Eesti suurettevõtted väitega, et kestlikkusaruandluse koostamine suurendab asjatult ettevõtjate halduskoormust. Ettevõtete hoiakud jagunesid täpselt kaheks, kus 50% nõustus täielikult või pigem nõustus ning 50% pigem ei nõustunud või üldse ei nõustunud väitega. Samuti uuriti, kas kestlikkusaruandlus peaks olema kohustuslik vaid suurettevõtete jaoks, kus 71,4% vastajatest ei nõustunud väitega ning sooviksid, et ka väiksemad ettevõtted kestlikkusteavet koondaksid ja avalikustaksid. Intervjuust selgus, et aruande koostamine nõuab järjepidevat tööd ja suurendab mõningal määral ettevõtte halduskoormust. Seega on suurettevõtted pigem seisukohal, et see võib suurendada asjatult ettevõtete halduskoormust, kuid leiavad, et kestlikkusteavet võiksid avalikustada ka väiksemad ettevõtted.

Küsitluses palus autor vabast vormis kirjeldada teabe kogumise meetodeid ning enamik ettevõtjaid vastasid, et teevad seda manuaalselt ning sisestavad andmeid andmetabelitesse. Intervjuust selgus, et kui suureneb nõudlus, suureneb tõenäoliselt ka sobivate tarkvarade pakkumine. Siinkohal ühtisid nii küsitluse kui ka intervjuu tulemused ning selgus, et ettevõtjatel ei ole sobivat tarkvara, et koguda ja talletada kestlikkusteavet. Olenemata tarkvara puudumisest otsustati intervjuueeritavas ettevõttes kestlikkusteavet vabatahtlikult avalikustada, et informeerida oma töötajaid ja kliente.

Autorile näib, et head lahendust kestlikkusteabe koondamiseks täna ei ole, kuid riik võiks sellist tarkvara ettevõtjatele pakkuda, mis motiveeriks ettevõtjaid rohkem teavet koguma ja avalikustama.

Uuringust selgus, et ettevõtted on astunud oodatust rohkem samme kestlikkusaruandluse koostamise suunas. Esmalt ei eeldanud autor, et ettevõtted tegelevad kestlikkusteemadega väga põhjalikult ning plaanivad seda ka edaspidi teha, kuid küsitluse tulemused kinnitasid vastupidist. Uuringust selgus, et olenemata kestlikkusteabe varasemast avalikustamisest või mitteavalikustamisest, on enamik ettevõtteid valmistumas kestlikkusaruande koostamise ja avalikustamise kohustuse täitmiseks.

Küsimustik koosnes 17 küsimusest, millest 9 põhines Horvaatias läbiviidud uuringul. Käesoleva uuringu tulemus ühtib Krivačić ja Janković (2017) uuringutulemustega, milles selgus, et Horvaatia suuretevõtted usuvad, et keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest ja kestlikkusaruande esitamine muudab ettevõtte tegevust eetilisemaks. Samuti selgus mõlemas uuringus, et hoiakud kestlikkusaruandluses suhtes on positiivsed.

Autori hinnangul kujunesid Eesti suuretevõtete hoiakud seoses ESG ja kestlikkusaruandlusega siiski positiivseks. Kahe küsimuse vastustes oli märgatav suurem hajuvus: halduskoormuse ja auditeerimise teemadel. Autor usub, et tegemist on ettevõtete jaoks rohkem tundlikumate teemadega. Uuringust selgusid ettevõtjate ootused riigile ning praeguse infokogumise ja -talletamise kitsaskohad, millele ettevõtjad samuti lahendusi ootavad. Ettevõtjad, kes küsitlusele vastasid, olid autorile ootamatult positiivselt ESG ja kestlikkusaruandluse koostamise ning esitamise suhtes meelestatud. Hoiakud peegeldasid, et keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest ning kestlikkusaruandluse koostamine ja esitamine võib olla kasulik nii juhtidele äriotsuste tegemisel, töötajatele kui ka välistele infotarbijatele.

Olenemata uuringu läbiviimisel ilmnenuid piirangutest (kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu vastuste vähesus) tõdeb autor, et enamikes seisukohtades siiski tulemused ühtisid. Edasistes uuringutes saab piirangute ületamiseks suurendada valimit või kasutada süvitsi uurimiseks kvalitatiivset uuringumeetodit. Käesolevast lähtuvalt soovib autor nii Eesti suure kui ka keskmise- ja väikese suurusega ettevõtetel valmistuda ESG ja kestlikkusaruandluse koostamiseks, tutvuda jõustunud regulatsiooniga ning leida ettevõttes võimalused vajalike andmete koondamiseks.

Autor tõdeb, et olenemata selgunud positiivsetest hoiakutest, on tõenäoline, et tulemus esindab vaid väikest osa kogu uuringu esialgsest valimist. Siiski annab käesolev uuring lugejale hea ülevaate osa Eesti suurettevõtete hoiakutest, kestlikkusaruandluse koostamise suunas astunud sammudest ning ilmnenu probleemkohtadest, millele varasem tähelepanu pööramine võib tulevikus ettevõtte jaoks CSRD direktiivi nõuetele üleminekuprotsessi lihtsustada.

KOKKUVÕTE

CSRD direktiivi jõustumine tõstab kehtlikkusaruandluse temaatika Euroopa Liidus üha rohkem olulisemaks. Uue direktiivi rakendusala on varasemast NFRD direktiivist oluliselt laiem ning mõjutab arvuliselt rohkem ettevõtteid. Siinkohal on otseselt mõjutatud ka Eesti suuretevõtteid, kes juba esitavad kehtlikkusaruannet ja kes peavad seda tulevikus tegema hakkama. Olenemata varasemast esitamiskogemusest, muutuvad seoses CSRD direktiiviga ka kehtlikkusteabe avalikustamisele esitatavad nõuded.

Magistritöö eesmärk oli välja selgitada Eesti suuretevõtete hoiakud ESG ja kehtlikkuse aruandluse koostamise ja esitamise suhtes. Eesmärgi saavutamiseks viis autor läbi nii kvantitatiivse kui ka kvalitatiivse uuringu. Esmalt koostas küsimustiku, mis koosnes 27 küsimusest ning mis edastati vastamiseks Eesti suuretevõtete e-posti aadressile. Vastuseid kogunes 14. Kvalitatiivse uuringu tarbeks viis autor läbi poolstruktureeritud vormis intervjuu Telia Eesti ASi esindajaga. Seejärel transkribeeriti intervjuu 15 leheküljest koosnevaks dokumendiks.

Uurimismeetodid aitasid leida vastused järgnevatele magistritöö alguses seatud uurimisküsimustele:

- Millised on Eesti suuretevõtete hoiakud ESG ja kehtlikkuse aruandluse suhtes?
- Millised sammud on ettevõtjad astunud ESG ja kehtlikkusaruande koostamise suunas?
- Millised on Telia Eesti ASi ajendid ESG ja kehtlikkuse aruande vabatahtlikuks koostamiseks ja informatsiooni avalikustamiseks?

Uuringu tulemustest selgus, et Eesti suuretevõtete hoiakud ESG ja kehtlikkusaruandluse suhtes on valdavalt positiivsed, kuid varieeruvad teemade kaupa mõningal määral. Peamiste tulemustena saab välja tuua, et hoiakud peegeldasid, et keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest ning kehtlikkusaruandluse koostamine ja esitamine võib olla kasulik nii juhtidele äriotsuste tegemisel, töötajatele kui ka välistele infotarbijatele. Kehtlikkusaruandluse olulisust kinnitas ka intervjuueeritav, kes nägi uute nõuete rakendumises vaid positiivset. Autor tõdeb, et enamikes seisukohtades ühtisid nii kvantitatiivse kui ka kvalitatiivse uuringu tulemused ja sealsed hoiakud.

Suurimad erinevused ja märgatav suurem hajuvus vastustes ilmnes kvantitatiivses uuringus ESG ja kestlikkusaruandega seotud halduskoormuse suurenemise ja selle auditeerimise teemadel. Autor usub, et tegemist on ettevõtete jaoks rohkem tundlikumate teemadega, mis tekitavad neis ka negatiivsemaid hoiakuid.

Nii intervjuu kui ka küsimustiku tulemustes tõusis esile, et ettevõtetel ei ole kasutusel spetsiaalselt kestlikkusteabe koondamiseks ja talletamiseks loodud tarkvara. Ettevõtted kasutavad andmete haldamiseks Microsoft Exceli programmi või muid andmebaase, kusjuures enamik arvas, et kestlikkusteabe kogumiseks ja aruande koostamiseks peaks siiski olema loodud sobiv tarkvara. Samuti ootavad ettevõtjad kestlikkusaruandluse koostamisel ja kestlikkusteabe kvaliteedi tagamisel riigi motivatsiooni ja tuge. Sama kinnitas ka intervjuueeritav, kes rõhutas riigipoolse kommunikatsiooni olulisust. Riigilt oodatakse CSRD direktiivi esitlemist kui positiivset muutust. Uuringust selgusid ettevõtjate ootused riigile ning praeguse infokogumise ja talletamise kitsaskohad, millele ettevõtjad lahendusi loodavad.

Ettevõtjad on astunud samme kestlikkusaruandluse koostamise suunas. Ettevõtetes on loodud ESG juhi ametikohad, töögrupid, mõõdetud keskkonna jalajälge ja astunud muid olulisi samme. Töö alguses ei eeldanud autor, ettevõtted tegelevad kestlikkusteemadega väga põhjalikult ning plaanivad seda ka edaspidi teha, kuid küsitluse tulemused kinnitasid vastupidist. On võimalik, et küsitlusele otsustasid vastata enamasti ettevõtted, keda kestlikkusteemad rohkem kõnetavad. Sellegipoolest selgus uuringust, et olenemata kestlikkusteabe varasemast avalikustamisest või mitteavalikustamisest, on ettevõtted valmistumas kestlikkusaruande avalikustamise kohustuseks.

Intervjuu üks eesmärk oli selgitada, millised on Telia Eesti ASi ajendid ESG ja kestlikkuse aruande vabatahtlikuks koostamiseks ja informatsiooni avalikustamiseks. Intervjuu käigus selgus, et ettevõtte ei koosta otseselt nimetatud aruannet, vaid ühiskondliku mõju raportit, mille kontseptsioon on väga sarnane kestlikkusaruandlusega. Peamine erinevus on vaid finantsinfo puudumine. Initsiatiiv selleks tuli kohaliku ettevõtte kommunikatsiooniosakonnast ning peamine ajend oli aga informatsiooni edastamine nii ettevõtte töötajatele kui ka välistele infotarbijatele. Aruande vabatahtlik koostamine loob ettevõttele võimalused töötajaid ja kliente harida ja kaasata.

Peamised järeldused on järgmised:

- uuringus osalenud ettevõtted omavad valdavalt positiivset hoiakut ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes;
- kvantitatiivse ja kvalitatiivse uuringu tulemused ühtivad;
- ettevõtted suhtuvad kestlikkusaruandluse koostamise ja esitamisse tõsiselt ning on astunud samme selle koostamise suunas olenemata kestlikkusaruande varasemast esitamisest või mitteesitamisest;
- vabatahtlik kestlikkusaruandele sarnase aruande koostamine on intervjuu valimisse kuulunud ettevõtte jaoks üks võimalikest kommunikatsioonivahenditest sidusrühmade harimiseks ja kaasamiseks.

Järeldused ei ole üldistatavad üldkogumile, kuid annavad ülevaate osa Eesti suurettevõtete seisukohtadest ning võimaluse uurimisteemat jätkata. Käesoleva magistr töö teemat saaks tulevastel uuringutes edasi arendada kaasates uuringu valimisse ka keskmise- ja väikese suurusega ettevõtted, sest ka neile rakendub tulevikus CSRD direktiivist lähtuvalt kohustus kestlikkusteavet avalikustada. Valimit laiendades ilmneks tõenäoliselt rohkem erinevaid seisukohti. Samuti on võimalik suunata fookus ettevõtetele, kellele kohustus rakendub, kuid kes veel aruandlust ei koosta ega avalikusta, viia läbi kvalitatiivne uuring ning uurida põhjuseid ja ettevõtete tulevikuplaane. Rahvusvaheliselt on võimalik viia läbi sarnane uuring mõne teise Euroopa Liidu riigi näitel.

SUMMARY

THE ATTITUDE OF ESTONIAN LARGE COMPANIES TOWARDS ESG AND SUSTAINABILITY REPORTING

Laura Sillamaa

The European Union has prepared a directive that obliges all large companies and companies listed on the stock exchange to submit information on the sustainability, social and environmental risks and opportunities of their business activities starting from the 2024 financial year. This means new obligations for many European Union companies as the sustainability report becomes part of the annual report. This increases the obligations of entrepreneurs in relation to the preparation of the annual report and is likely to generate both negative and positive attitudes. Considering the above, it is an important, relevant and up-to-date topic.

The aim of the master's thesis is to find out the attitudes of large Estonian companies towards the preparation and presentation of ESG and sustainability reporting.

To solve the research problem, the following research questions were posed:

- What is the attitude of large Estonian companies regarding ESG and sustainability reporting?
- What steps have companies taken towards preparing an ESG and sustainability report?
- What are Telia Eesti AS's motivations for voluntarily preparing a report similar to ESG and sustainability report and disclosing the information?

In order to answer the research questions, the following research tasks were set:

- To provide an overview of the requirement of the ESG and sustainability report prepared as part of the annual report in relation to the CSRD directive, its scope and importance.
- To find out what are the attitudes of large Estonian companies that meet the criteria towards the preparation of ESG and sustainability reports, and what activities they have taken or plan to take to prepare the report.
- Conduct an interview with a representative of a company that voluntarily prepares an ESG and sustainability report in advance and provide an overview of the company's positions.

The study conducted within the framework of this master's thesis helps to increase the awareness of Estonian companies in relation to the ESG and sustainability report submission requirement established by the CSRD directive, and also gives a perspective to the companies' positions from the point of view of the company that voluntarily prepares the report, and may explain the bottlenecks in the state's information sharing. In this master's thesis, the author relies on theoretical material, which includes previously conducted research both in Estonia and abroad. The author also included opinion articles, European Union directives and local laws in describing the theoretical background.

The master's thesis consists of two chapters, which are divided into subsections. The first chapter provides an overview of the development and nature of the European Union Directive 2022/2464, or CSRD. The second chapter describes the conducted research on the attitudes of large Estonian companies towards ESG and sustainability reporting.

The author conducted both quantitative and qualitative research. For the quantitative study, a questionnaire was prepared in the Google Forms environment, consisting of 27 questions, which were sent to the e-mail addresses of 132 large Estonian companies. The sample of the survey includes large Estonian companies, provided that the (parent) company is located in Estonia. In addition, banks and credit institutions were excluded from the sample, because their activities are regulated differently from other companies. The survey was open from April 6 to April 14, 2023 and 14 responses were collected. The author acknowledges that although the sample was initially large enough, the responses to the survey were significantly less than expected. However, 10.6% of the original sample responded. Thus, the author prepared the analysis in Microsoft Excel using the coefficient of variation, Cronbach's coefficient and percentages.

For the purposes of the qualitative study, the author conducted a semi-structured expert interview with a representative of Telia Eesti AS, that is included in the sample of the qualitative study because it prepares and publishes the report voluntarily as of December 2022. The purpose of the interview is to support the conclusions made on the basis of the data collected with the quantitative method and to give a perspective to the master's thesis from the point of view of a company that already prepares ESG reporting. The interview took place on April 6, 2023 in the Microsoft Teams and lasted 60 minutes. The interview was recorded and the author prepared a 15-page transcription of the recording. The author divided the interview text by topic and compared the views there with the results of the quantitative study.

The results of the survey revealed that the attitudes of large Estonian companies towards ESG and sustainability reporting are mostly positive, but vary somewhat depending on the topic. As the main results, it can be stated that the attitudes reflected that environmental information is part of the company's social responsibility and that the preparation and presentation of sustainability reporting can be useful for both managers when making business decisions, employees and external information consumers. The importance of sustainability reporting was also confirmed by the interviewee, who saw only positive things in the implementation of the new requirements. The author states that in most points of view, the results of both the quantitative and qualitative research and the attitudes there were the same.

The main conclusions are as follows:

- The companies that participated in the survey have a predominantly positive attitude towards ESG and sustainability reporting.
- The biggest differences and a markedly greater spread in the responses appeared in the quantitative survey on the topics of increased administrative burden related to ESG and sustainability reporting and its auditing.
- The results of both the interview and the questionnaire showed that companies do not use software specially designed to gather and store sustainability information, while the majority found that appropriate software should be created to collect sustainability information and prepare a report.
- Entrepreneurs expect the state's motivation and support in preparing sustainability reporting and ensuring the quality of sustainability information.
- Companies have taken steps towards sustainability reporting. In companies, ESG manager positions have been created, working groups have been created, environmental footprints have been measured and other important steps have been taken regardless of whether or not they submitted a sustainability report earlier.
- Telia Eesti AS voluntarily prepares a report similar to the ESG and sustainability report in order to educate and inform employees and customers.

The topic of this master's thesis could be further developed in future studies by including medium- and small-sized companies in the study sample, because in the future, based on the CSRD directive, the obligation to disclose sustainability information will apply to them as well. Expanding the sample would likely reveal more diverse views. It is also possible to focus on

companies to which the obligation applies, but which do not prepare or publish reports yet, conduct a qualitative study and investigate the reasons and future plans of the companies. Internationally, it is possible to conduct a similar study on the example of another European Union country.

KASUTATUD ALLIKATE LOETELU

- Bancilhon, C. (2021, juuli). *What Business Needs to Know about the EU Corporate Sustainability Reporting Directive*. Kasutatud 7. märts 2023
<https://www.bsr.org/en/blog/what-business-needs-to-know-eu-corporate-sustainability-reporting-directive>
- Barkemeyer, R., Comyns, B., Figge, F., & Napolitano, G. (2014). CEO statements in sustainability reports: Substantive information or background noise? *Accounting Forum*, 38, 241–257.
- Baumüller, J., & Grbenic, S. (2021). Moving from non-financial to sustainability reporting: analyzing the EU Commission's proposal for a Corporate Sustainability Reporting Directive (CSRD). *Facta Universitatis Series: Economics and Organization*, 18(4), 369–381. <https://doi.org/10.22190/FUEO210817026B>
- Bednárová, M., Klimko, R., & Rievajová, E. (2019). From Environmental Reporting to Environmental Performance. [Artikkel, Pablo de Olavide Ülikool, University of Economics in Bratislava] MDPI. <https://doi.org/10.3390/su11092549>
- Beerbaum, O. D. (2021). Green Quadriga? - EU - Taxonomy, Non-Financial Reporting Directive, EBA Pillar III ESG risks and IFRS Foundation. [Uuring, Aalto Ülikool] SSRN. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3934765
- Benvenuto, M., Aufiero, C., & Viola, C. (2023). A systematic literature review on the determinants of sustainability reporting systems. *Heliyon*, 9(4), 1–14. <https://doi.org/10.1016/j.heliyon.2023.e14893>
- Björklund, J. (2020). Reviewing the Non-Financial Reporting Directive. [Magistritöö, Uppsala Ülikool]. Uppsala University digikogu. <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1518178&dswid=6358>
- Bossut, M., Hessenius, M., Jürgens, I., Pioch, T., Schiemann, F., Spandel, T., & Tietmeyer, R. (2021). *Why it would be important to expand the scope of the Corporate Sustainability Reporting Directive and make it work for SMEs*. Kasutatud 14. märts 2023
https://wpsf.de/wp-content/uploads/2021/09/WPSF_PolicyBrief_8-2021_Scope.pdf
- Butros, G., & Chukro, J. (2022). Effects of mandatory sustainability reporting in Sweden. [Bakalaureusetöö, Jönköping Ülikool] DiVa. <http://hj.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A1664732&dswid=-1864>
- Cahyandito, F. M. (2007, november 10-17). *Corporate Sustainability Reporting*. Paper presented at the Asia-Europe Meeting (ASEM), Youth Dialogue 2007, Asia-Europe Strategic Choices for Equitable Development, Oriental Mindoro, Philippine. Kasutatud 16. märts

- 2023 http://pustaka.unpad.ac.id/wp-content/uploads/2009/06/paper_intl_conference_philippine_corp_sust_rep_fani.pdf
- Claeys, G., Tagliapietra, S., & Zachmann, G. (2019). How to make the European Green Deal work. *Policy Contribution*, 13, 1–21.
- Courtneil, J. (2022, juuni). *ESG Reporting: How Does It Differ From Sustainability Reporting?* Kasutatud 05. märts 2023 <https://greenbusinessbureau.com/esg/esg-reporting-and-sustainability-reporting/>
- Desai, R. (2022). Determinants of corporate carbon disclosure: A step towards sustainability Reporting. *Borsa Istanbul Review*, 22(5), 886–896.
- Dilling, P. F. A. (2010). Sustainability Reporting In A Global Context: What Are The Characteristics Of Corporations That Provide High Quality Sustainability Reports – An Empirical Analysis. *International Business & Economics Research Journal*, 6(1), 19–30. <https://doi.org/10.19030/iber.v9i1.505>
- Doktoralina, C. M., Anggraini, D., Safira, A., Melzatia, S., & Yahaya, S. (2018). The Importance of Sustainability Reports In Non-Financial Companies. *Jurnal Akuntansi*, 22(3), 368–384.
- Domingues, A., Lozano, R., Ceulemans, K., & Ramos, B. T. (2017). Sustainability reporting in public sector organisations: Exploring the relation between the reporting process and organisational change management for sustainability. *Journal of Environmental Management*, 192, 292–301.
- Euroopa Komisjon. (2022). *Corporate sustainability reporting*. Kasutatud 03.01.2022 https://finance.ec.europa.eu/capital-markets-union-and-financial-markets/company-reporting-and-auditing/company-reporting/corporate-sustainability-reporting_en
- Euroopa Komisjon. (2021, aprill). Ettepanek: *EUROOPA PARLAMENDI JA NÕUKOGU DIREKTIIV, millega muudetakse direktiivi 2013/34/EL, direktiivi 2004/109/EÜ, direktiivi 2006/43/EÜ ja määrust (EL) nr 537/2014 seoses äriühingute kestlikkusaruandlusega*. Kasutatud 05. märts 2023 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/ET/TXT/PDF/?uri=CELEX:52021PC0189&from=EN>
- Euroopa Komisjon. (2022). *Euroopa roheline kokkulepe*. Kasutatud 15. märts 2023 https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/european-green-deal_et
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 14. detsembri 2022. aasta direktiiv 2022/2464, mis käsitleb äriühingute kestlikkusaruandlust ning millega muudetakse määrust (EL) nr 537/2014, direktiivi 2004/109/EÜ, direktiivi 2006/43/EÜ ja direktiivi 2013/34/EL.
- Euroopa Parlamendi ja Nõukogu 26. juuni 2013. aasta direktiiv 2013/34/EL, mis kehtib teatavat liiki ettevõtjate aruandeaasta finantsaruannete, konsolideeritud finantsaruannete ja nendega seotud aruannete kohta ja millega muudetakse Euroopa Parlamendi ja nõukogu direktiivi 2006/43/EÜ ning tunnistatakse kehtetuks nõukogu direktiivid 78/660/EMÜ ja 83/349/EMÜ.

- GEP. (2022). *The Difference Between ESG and Sustainability and Why It Matters*. Kasutatud 15. märts 2023. <https://www.gep.com/blog/strategy/esg-vs-sustainability-differences>
- Global Reporting Initiative. (2022). *Consolidated Set of the GRI Standards*. Kasutatud 20. märts 2023 <https://www.globalreporting.org/how-to-use-the-gri-standards/gri-standards-english-language/>
- Ibáñez- Forés, V., Martínez-Sánchez, V., Valls-Val, K., & Bovea, M. D. (2022). Sustainability reports as a tool for measuring and monitoring the transition towards the circular economy of organisations: Proposal of indicators and metrics. *Journal of Environmental Management*, 320. <https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2022.115784>
- Imperiale, F., Pizzi, S., & Lippolis, S. (2023). Sustainability reporting and ESG performance in the utilities sector. *Utilities Policy*, 80, 101468, 1–8. <https://doi.org/10.1016/j.jup.2022.101468>
- Juergens, I., & Erdmann, K. (2020). *A short qualitative exploration of the reporting and use of non-financial data in the context of the fitness check of the EU framework for public reporting by companies*. Kasutatud 09. märts 2023 https://www.diw.de/documents/publikationen/73/diw_01.c.704204.de/diwkompakt_2020-%20147.pdf
- Kaspar Keerup, Eesti Kaubandus-Tööstuskoja juristi 17. aprilli 2023. a e-kiri.
- Koplimäe, E. (2023). Väljakutsed kestlikkuse aruandluse koostamisel Eesti pangandussektori näitel [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool]. TalTech Raamatukogu Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/d6754e2d-92a9-40e6-9546-baee5147b7d>
- Krivačić, D., & Janković, S. (2017). Managerial Attitudes on Environmental Reporting: Evidence from Croatia. *Journal of Environmental Accounting and Management*, 5(4), 327–341. DOI:10.5890/JEAM.2017.12.005
- Lepik, A. (2023). Kestlikkusaruandluse tähtsus ja selle praktika Eesti elektrienergia sektoris [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool]. TalTech Raamatukogu Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/fb36d451-9c18-442b-958b-adbaa38dbd9c>
- Losby, J., & Wetmore, A. (2012, veebruar 14). *CDC Coffee Break: Using Likert Scales in Evaluation Survey Work*. Ettekanne, CDC Coffee Break. Kasutatud 20. märts 2023 https://www.cdc.gov/dhds/pubs/docs/cb_february_14_2012.pdf
- Olev, A., & Alumäe, T. (2022). Estonian Speech Recognition and Transcription Editing Service. *Baltic J. Modern Computing*, 10(3), 409–421. <https://doi.org/10.22364/bjmc.2022.10.3.14>
- Pérez, L., Hunt, V., Samandari, H., Nuttall, R., & Biniek, K. (2022, august). *Does ESG really matter— and why?* Kasutatud 17. märts 2023 <https://www.mckinsey.com/capabilities/sustainability/our-insights/does-esg-really-matter-and-why>

Raamatupidamise seadus RT I, 2022, 27, § 3.

Registrite ja Infosüsteemide Keskus. (2008). *EMTAK 2008 SELGITAVAD MÄRKUSED*.

Kasutatud: 14. aprill 2023

https://www.rik.ee/sites/www.rik.ee/files/elfinder/article_files/emtak_2008_pdf_0.pdf

Ruggerio, A. C. (2021). Sustainability and sustainable development: A review of principles and definitions. *Science of The Total Environment*, 786, artikkel 147481, 1–10.

<https://doi.org/10.1016/j.scitotenv.2021.147481>

Siew, R. Y. J. (2015). A Review of Corporate Sustainability Reporting Tools (SRTs). *Journal of Environmental Management*, 164, 180–195.

<https://doi.org/10.1016/j.jenvman.2015.09.010>

Stehl, K., Ng, L., Feehily, M., & Austin, S. (2022). *EU Corporate Sustainability Reporting Directive—What Do Companies Need to Know*. Kasutatud 30. jaanuar 2023

<https://corpgov.law.harvard.edu/2022/08/23/eu-corporate-sustainability-reporting-directive-what-do-companies-need-to-know/>

Stutz, A., Schell, S., & Hack, A. (2022). In family firms we trust – Experimental evidence on the credibility of sustainability reporting: A replication study with extension. *Journal of Family Business Strategy*, 13. <https://doi.org/10.1016/j.jfbs.2022.100498>

Sustainability Accounting Standards Board. (2022). *Standards Overview*. Kasutatud 20. märts 2022 <https://www.sasb.org/standards/>

Talving, K. (2022). Jätkusuutlikkuse aruandluse muudatuste mõju ettevõtjatele läbi audiitorbüroo spetsialistide pilgu [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool]. TalTech Raamatukogu Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/1be335d4-c9e0-4be5-a6cc-bd7a3301f77c>

Tšaban, T. (2023). ESG aruandluse olulisus ja selle mõju organisatsiooni tegevusele erinevate töötajate vaatenurgast [Magistritöö, Tallinna Tehnikaülikool]. TalTech Raamatukogu Digikogu. <https://digikogu.taltech.ee/et/Item/95259e4b-3b63-4911-83c2-c16004772b1d>

U.S. Chamber of Commerce Foundation. (2018). *CORPORATE SUSTAINABILITY REPORTING: Past, Present, Future*. Kasutatud 27. veebruar 2023

<https://www.uschamberfoundation.org/sites/default/files/Corporate%20Sustainability%20Reporting%20Past%20Present%20Future.pdf>

Võrk, E., Telia Eesti ASi toetustegevuste juht. Intervjuu ESG ja kestlikkusaruandluse teemal. Autori intervjuu. Üleskirjutus. Tallinn. 6. aprill 2023.

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon. (2015, september). *Muudame maailma: säästva arengu tegevuskava aastaks 2030*. Kasutatud 15. märts 2023

<https://www.riigikantselei.ee/media/281/download>

LISAD

Lisa 1. Kvantitatiivse uuringu küsimustik

1. Teie ettevõtte tegevusala [avatud küsimus]
2. Teie ettevõtte töötajate arv [avatud küsimus]
3. Olen teadlik 2023. aasta alguses jõustunud Euroopa Liidu CSRD direktiivist (mis asendab varasemat NFRD direktiivi) ja sellega kaasnevatest kohustustest suurettevõtetele. [jah/ei]
4. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K1: Keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest, mistõttu muudab selle aruandluse esitamine ettevõtte tegevuse eetiliseks. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]
5. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K2: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik selle juhtidele äriotsuste tegemise protsessides. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]
6. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K3: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik ettevõtte töötajatele. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]
7. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K4: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik välistele infotarbijatele (investorid, hankijad, tarnijad jne). [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]
8. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K5: Kestlikkusaruande koostamisel peaks ettevõtte uurima sisemiste ja väliste sidusrühmade konkreetseid huve ja nõudeid ning sobituma nendega. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]
9. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)
K6: Kestlikkusaruande info koguse ja kvaliteedi peaks tagama ettevõtte, kaasates selle koostamise ja aruandluse erinevate osakondade töötajaid. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

10. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)

K7: Kestlikkusaruandlus peaks olema seotud otseselt finantsaruandlusega ning kajastuma ettevõtte majandusaasta aruandes. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

11. K8: Kestlikkusaruanne peaks kuuluma auditeerimisele, et tagada infotarbijatele suurem kindlustunne. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

12. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)

K9: Ettevõtte peaks keskkonnateavet esitama sellisel kujul ja viisil, mis on sidusrühmadele kõige sobivam. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

13. Küsimus Horvaatia uuringust (Krivačić & Janković, 2017)

K10: Keskkonnateabe koostamine ja aruandlus peaks olema tavapärane, kuid seadusega määratletud äripraktika. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

14. K11: Riik peaks motiveerima ettevõtteid kestlikkusteavet esitama, pakkudes näiteks asjakohast infot. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

15. K12: Riik peaks ettevõtteid toetama kestlikkusteabe kvaliteedi tagamisel, pakkudes näiteks asjakohaseid koolitusi või rahalisi toetusi. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

16. K13: Kestlikkusteabe kogumiseks ja aruande koostamiseks peaks olema loodud sobiv tarkvara. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

17. K14: Kestlikkusaruande esitamine aitab kaasa ettevõtte CO₂-heite vähendamisele. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

18. K15: Kestlikkusaruande esitamine mõjutab ostjate tarbimiskäitumist positiivses suunas. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

19. K16: Kestlikkusaruandluse koostamine on liialt keeruline ja suurendab asjatult ettevõtjate halduskoormust. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

20. K17: Kestlikkusaruandlus peab olema kohustuslik vaid suurettevõtete jaoks, sest nemad mõjutavad maailma enim. [ei nõustu üldse, pigem ei nõustu, pigem nõustun, nõustun täielikult]

21. Ettevõtte avalikustab keskkonnaalast informatsiooni (näiteks kodulehel, eraldi aruandena, majandusaasta aruandes vm) [jah, ei, ei tea, emaettevõtte avalikustab]

22. Ettevõtte järgib teabe avalikustamisel rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid. [jah, ei, ei tea]

23. Kuidas kogute kestlikkusaruandluseks vajalikku informatsiooni? [avatud küsimus]

Lisa 1 järg

24. Milliseid samme on Teie ettevõtte astunud kestlikkusaruandluse koostamise suunas? (näiteks mõõtnud ettevõtte süsiniku jalajälge, loonud aruande koostamiseks töögrupi, töötanud välja strateegia, loonud kontoris prügi sorteerimise võimalused vm) [avatud küsimus]
25. Teie sugu [mees/naine]
26. Teie vanus [avatud küsimus]
27. Teie ametikoht ettevõttes [avatud küsimus]

Lisa 2. Kvalitatiivse uuringu küsimustik

1. Mis ametikohal Te töötate?
2. Kui pikk on Teie töökogemus kestlikkusaruandluse koostamisega seotud valdkonnas?
3. Kirjeldage lühidalt oma rolli ettevõtte kestlikkusaruande koostamisel?
4. Kirjeldage lühidalt kestlikkusteabe avalikustamise olulisust Teie ettevõtte jaoks.
 - a. Miks ettevõtte seda teeb?
 - b. Millal sellega alustati?
 - c. Kelle initsiatiiv oli sellega alustada? Kas seda nõuavad välised infotarbijad, krediidasutused vms?
5. Miks nimetatakse aruannet keskkonnaraportiks või ühiskondliku mõju raportiks?
6. Kas Telia kestlikkusaruandes on käsitletud ka sotsiaalne aspekt?
7. Milline on kestlikkusaruande koostamise protsess ettevõttes?
 - a. Mis hetkel hakatakse selleks valmistuma ning mis hetkeks valmib?
 - b. Milliseid meetodeid kasutate, kuidas infot kogute? Kui keeruline on infot saada?
 - c. Kui suur on meeskond?
8. Kas on olemas tarkvara selle aruande koostamiseks? Kui ei, kas tunnete vajadust selle tarkvara olemasolu järele?
9. Kas kasutate kellegi abi kestlikkusaruande koostamisel, kas konsulteerite kellegagi?
10. Kui kaua läheb hinnanguliselt aega, et kogu avalikustatav teave üheks dokumendiks koondada?
11. Millised on peamised väljakutsed aruande koostamisel?
 - a. Milline on seni olnud kõige keerulisem ülesanne, millega olete pidanud aruande koostamisel tegelema? Kuidas see ületati?
12. Kas olete teadlikud 2023. aasta alguses jõustunud Euroopa Liidu CSRD direktiivist?
 - a. Millised on Teie hoiakud selle suhtes?
 - b. Kas selle jõustumine on oluline ning muudab reaalselt midagi?
 - c. Kas kestlikkusaruannet peaksid esitama vaid suurettevõtted või võiksid seda teha ka keskmise- ja väikese suurusega ettevõtted?
13. Kas aruandluse kohustuslikuks muutumine muudab Teie hoiakuid?
14. Kas Telia jaoks muudab CSRD direktiivi jõustumine midagi?
15. Kas vajate muutustega kohanemiseks abi, lisainfot või koolitusi (näiteks riigi poolt)?
16. Mida peaksid riik/haridusasutused/koolitused pakkuma ettevõtjate toetuseks? Kas olete ise saanud selleteemalisi koolitusi?

Lisa 2 järg

17. Mida soovitaksite ettevõtjatele, kes täna veel ei koosta kestlikkusaruannet, kuid kellele see kohustus järgnevatel majandusaastatel rakendub?
18. Millised on Teie plaanid tulevikuks?

Lisa 3. Intervjuu transkriptsioon

Kvalitatiivse uuringu raames läbiviidud intervjuu transkriptsioon on salvestatud Google Drive keskkonnas ning on leitav järgnevalt lingilt:

https://docs.google.com/document/d/147fz8LI323l_HFyhj1whtVju70pES_O_7e4e5oakK1k/edit?usp=sharing

Lisa 4. Küsimuste 3, 25, 26 ja 27 vastused

3. Olen teadlik 2023. aasta alguses jõustunud Euroopa Liidu CSRD direktiivist (mis asendab varasemat NFRD direktiivi) ja sellega kaasnevatest kohustustest suurettevõtetele.	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	12	85,7%
Ei	2	14,3%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

25. Teie sugu	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
Naine	11	78,6%
Mees	3	21,4%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

26. Teie vanus	Vanus
Vastaja 1	46
Vastaja 2	50
Vastaja 3	49
Vastaja 4	43
Vastaja 5	47
Vastaja 6	28
Vastaja 7	25
Vastaja 8	40
Vastaja 9	30
Vastaja 10	49
Vastaja 11	43
Vastaja 12	38
Vastaja 13	33
Vastaja 14	33
Keskmine vanus	40

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

27. Teie ametikoht ettevõttes	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
ESG- ja kvaliteeditöötaja	6	42,9%
Finantstöötaja	5	35,7%
Juhatuselise liige	2	14,3%
Puudub info	1	7,1%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 5. Küsimuste 1, 2, 21 ja 22 vastused

1. Teie ettevõtte tegevusala	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
Hulgi- ja jaekaubandus	5	35,7%
Veondus ja laondus	3	21,4%
Töötlev tööstus	2	14,3%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	1	7,1%
Kinnisvaraalne tegevus	1	7,1%
Haldus- ja abitegevused	1	7,1%
Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine	1	7,1%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

2. Teie ettevõtte töötajate arv	Töötajate arv
Vastaja 1	400
Vastaja 2	1900
Vastaja 3	173
Vastaja 4	280
Vastaja 5	800
Vastaja 6	160
Vastaja 7	800
Vastaja 8	400
Vastaja 9	270
Vastaja 10	240
Vastaja 11	270
Vastaja 12	318
Vastaja 13	5000
Vastaja 14	320
Keskmine töötajate arv	809

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

21. Ettevõtte avalikustab keskkonnaalast informatsiooni	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	6	42,9%
Ei	6	42,9%
Ei tea	0	0,0%
Ematavõtte avalikustab	2	14,3%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

22. Ettevõtte järgib teabe avalikustamisel rahvusvaheliselt tunnustatud standardeid	Vastajate arv	Osatähtsus vastajate koguarvust
Jah	6	75,0%
Ei	1	12,5%
Ei tea	1	12,5%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 6. Küsimuste 23 ja 24 vastused

23. Kuidas kogute kestlikkusaruandluseks vajalikku informatsiooni?

- Vastaja 1: „Eraldi ESG põhine Excel.“
- Vastaja 2: „Käsitsi, ostude, lao jms kannetelt, erinevatest sisemistest süsteemidest (näiteks logistika) ja koostööpartneritelt (näiteks prügivedu).“
- Vastaja 3: „Küsimus veidi arusaamatu, aga erinevatelt erialaspetsialistidelt.“
- Vastaja 4: „Hetkel Exceli tabelites.“
- Vastaja 5: „Raamatupidamise kaudu osaliselt automaatselt ja osaliselt manuaalselt Power BI aruandesse. Küsimustikud valdkonnajuhtidele.“
- Vastaja 6: „Manuaalselt.“
- Vastaja 7: „Alles alustasime kogumist. Erinevad registrid, andmebaasid, tabelid.“
- Vastaja 8: „On seatud mõõdikud ning nende kohta raporteeritakse regulaarselt.“

24. Milliseid samme on Teie ettevõtte astunud kestlikkusaruandluse koostamise suunas?

- Vastaja 1: „Meil on koostatud ESG põhine iga-aastane tegevuskava, mida järgime ja esitame vastavasisulist infot.“
- Vastaja 2: „Kinnitatud on strateegia, loodud töögrupid ning toimub andmete kaardistamine ja olemasolevate andmete kogumine. Prügi sorteeritakse juba pikemat aega ning paberikulu on viimastel aastatel viidud miinimumini.“
- Vastaja 3: „Tegeleme EPD ja muude, CO2 jalajälge mõõtvate aruannetega; osa meie ostjatest vajavad sellist infot enda ehitusprojektide lõpule viimiseks.“
- Vastaja 4: „CO2 mõõdetakse juba mitu aastat, töögrupp loodud, toimub mõõdikute ja *materiality* hindamine.“
- Vastaja 5: „Seni ei ole tegevusi selles suunas alustatud.“
- Vastaja 6: „Tellitud on erinevaid auditeid; välja on töötatud erinevad keskkonna hoidu panustavad strateegiaid; koostöös partneritega on üle mindud keskkonna säästlikemale lahendustele ja toormetele; jne.“
- Vastaja 7: „Loodud on ESG juhi ametikoht ja alustatud töögrupi loomisega. Tehtud on ESG kaardistus ettevõttes ja nüüd hakatakse koostama strateegiadokumenti. Jäätmete sorteerimise võimalus on ettevõttes juba aastaid. Oleme alustanud ka süsiniku jalajälje mõõtmisega. Tegevusi on tegelikult väga palju.“
- Vastaja 8: „Mõõdame süsinikujälge ja raporteerime majandusaasta aruandes, samuti anname seal ülevaate sammudest, mida oleme teinud süsinikujälje vähendamiseks ja mida on plaanis teha. Aruandlus on üles ehitatud ESG raamistikku järgides, ehk kaetud on ka sotsiaal- ja juhtimisvaldkond. Oleme sätestanud oma jätkusuutlikkuse fookusteemad ja sidunud need ära SDG-dega - raporteerime kvantitatiivselt, kuidas meil läheb fookusteemade lõikes SDG-desse panustamisega.“

Lisa 6 järg

- Vastaja 9: „Alustasime roheteekonda suuremalt 2022 sügisel kui liitusime Rohetiigri Akadeemiaga, varasemalt oleme ühtteist teinud aga mitte süsteemselt. Lisaks alustasime nüüd 2023 roheauditi ja CO2 jalajälje mõõtmisega. Samuti osalesime "Energia teekaart 2040" valmimises. Taustal loome ka ettevõtte kestlikkuse tegevuskava ning lähiajal saavad paika konkreetsed eesmärgid selleks aastaks.“
- Vastaja 10: „Ei ole samme astunud.“
- Vastaja 11: „Strateegia, eesmärgistamine, mõju hindamine, kaasamine, töötoad, jalajälje kaardistamine, jpm.“
- Vastaja 12: „Võtmeisikud on ESG teemal koolitatud. Sorteerime jäätmeid, läbitud on roheline kontori programm. ESG temaatika ja eesmärgid olemas strateegias, töös on uuendamine ja uute mõõdikute väljatöötamine. Töös on KHG jalajälje arvutamine, varasemalt mõõdetud CO2 jalajälge osaliselt.“
- Vastaja 13: „Me avaldame kestlikkusaruannet grupi tasandil, lisaks kasutame kohalikele sidusrühmadele info jagamiseks enda sotsiaalmeedia kanaleid. Oleme mõõtnud oma süsinikujalajälge, sorteerime jäätmeid, kuid mitte ainult meil on rida eesmärke ja tegevusi ESG valdkonnas.“
- Vastaja 14: „,“

Lisa 7. Hoiakutega seotud küsimuste K1, K2 ja K3 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K1: Keskkonnateave on osa ettevõtte sotsiaalsest vastutusest, mistõttu muudab selle aruandluse esitamine ettevõtte tegevuse eetilisemaks.	0	1	4	9	14
	0,0%	7,1%	28,6%	64,3%	100%
K2: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik selle juhtidele äriotsuste tegemise protsessides.	0	3	6	5	14
	0,0%	21,4%	42,9%	35,7%	100%
K3: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik ettevõtte töötajatele.	1	1	9	3	14
	7,1%	7,1%	64,3%	21,4%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

	Keskmine	Standardhälve	Dispersioon	Variatsiooni-kordaja	Cronbachi kordaja
Grupp 1: kestlikkusaruandluse mõju ettevõttele (K1, K2, K3)	3,24	0,65	0,42	20,0%	0,85

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 8. Hoiakutega seotud küsimuste K4, K5, K6 ja K9 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K4: Ettevõtte peaks koostama kestlikkusaruannet, sest see võib olla kasulik välistele infotarbijatele (investorid, hankijad, tarnijad jne).	0	1	4	9	14
	0,0%	7,1%	28,6%	64,3%	100%
K5: Kestlikkusaruande koostamisel peaks ettevõtte uurima sisemiste ja väliste sidusrühmade konkreetseid huve ja nõudeid ning sobituma nendega.	2	0	7	5	14
	14,3%	0,0%	50,0%	35,7%	100%
K6: Kestlikkusaruande info koguse ja kvaliteedi peaks tagama ettevõtte, kaasates selle koostamisse ja aruandluse erinevate osakondade töötajaid.	1	0	4	9	14
	7,1%	0,0%	28,6%	64,3%	100%
K9: Ettevõtte peaks keskkonnateavet esitama sellisel kujul ja viisil, mis on sidusrühmadele kõige sobivam.	2	3	6	3	14
	14,3%	21,4%	42,9%	21,4%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

	Keskmine	Standardhälve	Dispersioon	Variatsiooni-kordaja	Cronbachi kordaja
Grupp 2: kestlikkusaruandluse seos sidusrühmadega (K4, K5, K6, K9)	3,21	0,74	0,55	23,0%	0,86

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 9. Hoiakutega seotud küsimuste K7, K8 ja K10 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K7: Kestlikkusaruandlus peaks olema seotud otseselt finantsaruandlusega ning kajastuma ettevõtte majandusaasta aruandes.	1	3	5	5	14
	7,1%	21,4%	35,7%	35,7%	100%
K8: Kestlikkusaruanne peaks kuuluma auditeerimisele, et tagada infotarbijatele suurem kindlustunne.	4	2	4	4	14
	28,6%	14,3%	28,6%	28,6%	100%
K10: Keskkonnateabe koostamine ja aruandlus peaks olema tavapärane, kuid seadusega määratletud äripraktika.	1	3	1	9	14
	7,1%	21,4%	7,1%	64,3%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

	Keskmine	Standardhälve	Dispersioon	Variatsiooni-kordaja	Cronbachi kordaja
Grupp 3: kestlikkusaruandluse seos finantsaruandlusega, auditeerimisega ja seadustega (K7, K8, K10)	2,95	0,90	0,82	30,6%	0,77

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 10. Hoiakutega seotud küsimuste K11 ja K12 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K11: Riik peaks motiveerima ettevõtteid kestlikkusteavet esitama, pakkudes näiteks asjakohast infot.	0	1	3	10	14
	0,0%	7,1%	21,4%	71,4%	100%
K12: Riik peaks ettevõtteid toetama kestlikkusteabe kvaliteedi tagamisel, pakkudes näiteks asjakohaseid koolitusi või rahalisi toetusi.	0	1	3	10	14
	0,0%	7,1%	21,4%	71,4%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

	Keskmine	Standardhälve	Dispersioon	Variatsiooni-kordaja	Cronbachi kordaja
Grupp 4: kestlikkusaruandluse seos riigiga (K11, K12)	3,64	0,60	0,36	16,5%	0,89

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 11. Hoiakutega seotud küsimuste K14 ja K15 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K14: Kestlikkusaruande esitamine aitab kaasa ettevõtte CO2-heite vähendamisele.	2	3	4	5	14
	14,3%	21,4%	28,6%	35,7%	100%
K15: Kestlikkusaruande esitamine mõjutab ostjate tarbimiskäitumist positiivses suunas.	1	2	8	3	14
	7,1%	14,3%	57,1%	21,4%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

	Keskmine	Standardhälve	Dispersioon	Variatsiooni-kordaja	Cronbachi kordaja
Grupp 5: kestlikkusaruandluse mõju ühiskonnale (K14, K15)	2,89	0,86	0,74	29,7%	0,72

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 12. Hoiakutega seotud küsimuste K13, K16 ja K17 vastused

	Vastajate arv / Osatähtsus vastajate koguarvust				Kokku
	ei nõustu üldse	pigem ei nõustu	pigem nõustun	nõustun täielikult	
K13: Kestlikkusteabe kogumiseks ja aruande koostamiseks peaks olema loodud sobiv tarkvara.	2	0	4	8	14
	14,3%	0,0%	28,6%	57,1%	100%
K16: Kestlikkusaruandluse koostamine on liialt keeruline ja suurendab asjatult ettevõtjate halduskoormust.	1	6	2	5	14
	7,1%	42,9%	14,3%	35,7%	100%
K17: Kestlikkusaruandlus peab olema kohustuslik vaid suurettevõtete jaoks, sest nemad mõjutavad maailma enim.	5	5	3	1	14
	35,7%	35,7%	21,4%	7,1%	100%

Allikas: Autori koostatud küsitluse vastuste baasil

Lisa 13. Lihtlitsents

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks¹

Mina Laura Sillamaa

1. Annan Tallinna Tehnikaülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose

Eesti suurettevõtete hoiakud ESG ja kestlikkuse aruandluse suhtes,

mille juhendaja on Natalie Aleksandra Gurvitš-Suits,

1.1 reprodutseerimiseks lõputöö säilitamise ja elektroonse avaldamise eesmärgil, sh Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogusse lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;

1.2 üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tallinna Tehnikaülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas Tallinna Tehnikaülikooli raamatukogu digikogu kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.

2. Olen teadlik, et käesoleva lihtlitsentsi punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest ning muudest õigusaktidest tulenevaid õigusi.

09. mai 2023

¹ Lihtlitsents ei kehti juurdepääsupiirangu kehtivuse ajal vastavalt üliõpilase taotlusele lõputööle juurdepääsupiirangu kehtestamiseks, mis on allkirjastatud teaduskonna dekaani poolt, välja arvatud ülikooli õigus lõputööd reprodutseerida üksnes säilitamise eesmärgil. Kui lõputöö on loonud kaks või enam isikut oma ühise loomingulise tegevusega ning lõputöö kaas- või ühisautor(id) ei ole andnud lõputööd kaitsvale üliõpilasele kindlaksmääratud tähtjaks nõusolekut lõputöö reprodutseerimiseks ja avalikustamiseks vastavalt lihtlitsentsi punktidele 1.1. ja 1.2, siis lihtlitsents nimetatud tähtaja jooksul ei kehti.